

PRACOWNIE KONSERWACJI ZABYTEKÓW

„ARKONA” sp. z o.o.

PRACOWNIA DOKUMENTACJI NAUKOWO-HISTORYCZNEJ

**ZESPÓŁ PAŁACU TYSZKIEWICZÓW
U ZBIEGU ULIC GARBARSKIEJ, ASNYKA
I ŁOBZOWSKIEJ W KRAKOWIE**

skrótowa dokumentacja historyczno - konserwatorska

opracowali:

Leszek Danilczyk

Maria Kasprzyk

(część historyczno-konserwatorska)

Agata Mamoń

(badania konserwatorskie we

wnętrzach pałacu i opracowanie ich
wyników)

opracowanie graficzne:

Monika Ziółek

Kraków 2008

Spis zawartości

Wstęp	s. 1
Opis zespołu	s. 3
Zarys dziejów zespołu	s. 12
Zestawienie wartości zabytkowych	s. 17
Wyniki badań konserwatorskich we wnętrzach pałacu	s. 22
Wnioski konserwatorskie	s. 28
Zestawienie materiałów archiwalnych i bibliografia	s. 31
Plansza I - Zestawienie elementów zabytkowych: piwnice	
Plansza II - Zestawienie elementów zabytkowych: parter	
Plansza III - Zestawienie elementów zabytkowych: piętro	
Ilustracje	
kartografia	il. I/1 – I/6
ikonografia	il. II/1 – II/5
stan obecny	il. III/1 – III/37
wyniki badań malarskich	il. III/38 – III/40

Wstęp

Przedmiotem niniejszej dokumentacji, opracowanej na zlecenie Urzędu Marszałkowskiego Województwa Małopolskiego w Krakowie, jest zespół dawnego pałacu Tyszkiewiczów u zbiegu ulic Garbarskiej, Asnyka i Łobzowskiej. Głównym celem opracowania jest rozpoznanie wartości zabytkowych wnętrz budynków pałacu i oficyny oraz sformułowanie wniosków dotyczących ich ochrony. Wartości zabytkowe związane z ekspozycją zewnętrzną budynków (rzuty, bryły elewacje) zostały potraktowane skrótowo – przede wszystkim ze względu na ich związek z problematyką ochrony wnętrz.

Opracowanie ma charakter skrócony i składa się z opisu zespołu, części historycznej zawierającej podstawowe dane dotyczące jego dziejów i kontekstu historyczno-sytuacyjnego, a dalej z części konserwatorskiej, złożonej z zestawienia elementów zabytkowych i wniosków konserwatorskich. Część historyczną dopełniono archiwalnymi materiałami kartograficznymi oraz ikonograficznymi, a część opisową i konserwatorską – planszami prezentującymi na rzutach poszczególnych kondygnacji zestawienie elementów zabytkowych, a także fotografiami stanu obecnego.

W ramach prac badawczych wykonane zostały sondáže na obecność polichromii w wybranych pomieszczeniach pałacu. Ich wyniki zamieszczono w osobnym rozdziale niniejszego opracowania.

W zakres kwerend, zdeteminowanych charakterem opracowania, weszła kwerenda kartograficzna (zbiory PKZ ARKONA, wydawnictwa zawierające plany Krakowa), planistyczna (Archiwum Państwowe w Krakowie, oddz. przy ul. Lubicz), ikonograficzna (Pracownia Ikonografii Krakowa MNK) oraz bibliograficzna (najważniejsze opracowania dotyczące historii i architektury Krakowa). Gromadzący akta budowlane oddział Archiwum Państwowego przy ul. Lubicz nie posiada w swoich zbiorach dziewiętnastowiecznych materiałów projektowych i planistycznych odnoszących się do zespołu pałacu, jedynie materiały projektowe wykonane w 1972 r. przez Miejskie Biuro Projektów, dotyczące remontu generalnego obiektów¹. Zestawienie materiałów archiwalnych oraz bibliograficznych zamieszczono na końcu opracowania.

¹ Projekt techniczny MBP Kraków 1972-1973, Archiwum Państwowe w Krakowie, oddz. ul. Lubicz, sygn. WAŚ f. 169.

Jedynym opracowaniem poświęconym w całości zespołowi jest ekspertyza konserwatorska do projektu remontu z 1972 r. (por. wyżej), opracowana przez A. Kudera². Z charakteru opracowania wynika, że obejmuje ono głównie problematykę konserwatorską, natomiast część historyczna została potraktowana bardzo pobieżnie. Wzmianki na temat pałacu znajdują się w publikacji Z. Beiersdorfa o rezydencjach ziemiańskich w 2 połowie XIX w. w Krakowie³, w przewodniku po zabytkach Krakowa M. Rożka⁴ i w *Encyklopedii Krakowa*⁵. Hasło w *Encyklopedii* odnoszące się do ulicy Asnyka jest jedyną publikacją, w której autor przypisuje Tadeuszowi Stryjeńskiemu nie tylko budowę pałacu w 1882 r., ale też przebudowę przeprowadzoną w 1898 r.⁶. Pałac i oficyna zostały uwzględnione w katalogach zabytków nie publikowanych opracowań o charakterze urbanistycznym dotyczących m.in. Kleparza, Piasku i Pierwszej Obwodnicy Krakowa⁷.

Pałac Tyszkiewiczów 19.02.1975 został wpisany do Rejestru Zabytków pod numerem A-323.

² A. Kuder, *Kraków. Budynek przy ul. Garbarskiej 1, ekspertyza konserwatorska*, mps MBP Kraków 1972, Archiwum Państwowe w Krakowie, oddz. ul. Lubicz, sygn. MBP f. 346.

³ Z. Beiersdorf, *Rezydencje ziemiańskie Krakowa w drugiej połowie XIX w.*, [w:] *Pałace miejskie Krakowa. Materiały sesji naukowej odbytej 18 maja 2002 roku*, Kraków 2003.

⁴ M. Rożek, *Przewodnik po zabytkach i kulturze Krakowa*, Kraków 1993.

⁵ *Encyklopedia Krakowa*, Kraków 2000.

⁶ j.w., s. 31.

⁷ Z. Beiersdorf, *Kraków. Stary i Nowy Kleparz oraz Nowa Wesoła i Lubicz. Studium historyczno-urbanistyczne*, t. I tekst, mps PKZ Kraków 1979-1981; L. Danilczyk, M. Kasprzyk, *Dokumentacje konserwatorskie dla wnętrz urbanistycznych w Krakowie: I Obwodnica i ul. Długa*, mps PKZ ARKONA, Kraków 2002; L. Danilczyk, M. Kasprzyk, *Kraków, studium waloryzacji przestrzeni publicznych. Miasto pomnik część północna obszar dawnych dzielnic Piasek i Kleparz*, mps PKZ ARKONA, Kraków 2005.

Opis zespołu

Sytuacja (il. III/1-3)

Zespół dawnego pałacu Tyszkiewiczów położony jest na działce narożnej wpisanej między wyloty początkowych odcinków ulic Łobzowskiej i Asnyka do ulicy Garbarskiej, w rejonie jej wylotu do ulicy Dunajewskiego. Działka ma kształt nieregularny, zbliżony do prostokąta wydłużonego wzdłuż kierunku północny zachód – południowy wschód, od strony południowo-zachodniej zwężonego i zaokrąglonego. Na zabudowę zespołu składają się budynki pałacu i oficyny. Obiekty te – pierwotnie wolnostojące, obecnie połączone przewiązką – zajmują wschodnią część działki na całej jej długości. Pałac, usytuowany po stronie południowej, wypełnia większą część tego terenu. Dwuskrzydłowa oficyna założona jest na planie kątownicy; jej skrzydło o kierunku południkowym połączone jest z północno-zachodnią narożną częścią pałacu. Pomiędzy skrzydła oficyny i północny bok pałacu wpisane jest podwórze wychodzące na ulicę Asnyka. Zachodnią część działki zajmuje od południa ogród, a od północy parking. Ogród i podwórze ogrodzone są metalowymi ogrodzeniami na podmurowaniu, z metalowymi bramami wjazdowymi.

Front pałacu zwrócony jest w kierunku wschodnim ku skwerowi usytuowanemu na przedłużeniu zachodniego odcinka ulicy Basztowej. Tak więc bryła pałacu tworzy wraz z zielenią skwerową kompozycyjne zamknięcie perspektywy tej ważnej arterii śródmiejskiej. Od północy zespół sąsiaduje z funkcjonalistycznym budynkiem Domu Plastyka przy ul. Łobzowskiej i zabudową barakową na działce przy ul. Asnyka.

Budynek pałacu

Materiał, elementy konstrukcji

Pałac jest budynkiem murowanym z cegły, tynkowanym, z kamiennymi detalami. Piwnice sklepione wycinkowo. Pomieszczenia w kondygnacjach naziemnych nakryte płaskimi sufitami. Schody główne i boczne kamienne. Wieżba dachowa drewniana, płatwiowo-stolcowa. Dach i hełm alkierzowego ryzalitu kryte blachą.

Rzut (plansze I-III)

Pałac wzniesiony jest na rzucie prostokąta wydłużonego wzdłuż osi w przybliżeniu południkowej, z ryzalitami od wschodu, zachodu i od południowego wschodu. Ryzalit wschodni najpłytszy, prostokątny, usytuowany na osi; ryzalit południowo-wschodni narożny (o charakterze alkierzowym), trójboczny; od zachodu skrajny prostokątny ryzalit północny oraz ryzalit przyśrodkowy, przesunięty w stronę południową, prostokątny, ujęty ćwierćkolistymi przybudówkami.

Bryła (il. III/1-5)

Pałac jest budynkiem dwukondygnacyjnym, odpowiednio do rzutu ryzalitowanym od wschodu i zachodu oraz w narożniku południowo-wschodnim. Ćwierćcylindryczne dobudówki ujmujące przyśrodkowy ryzalit zachodni parterowe. Na piętrze płytkiego, zwieńczonego trójkątnym szczytem ryzalitu wschodniego balkon na masywnych konsolach wspieranych przez atlanty. Od strony zachodniej między ryzalitami, na poziomie parteru balkon o wycinkowym narysie czoła. W widokach od południowego-wschodu, południowego zachodu, północnego-wschodu i wschodu dominuje trójboczny ryzalit narożny o charakterze alkierza, zwieńczony hełmem wypiętrzoną w stosunku do bryły pałacu. Budynek nakryty dachem czterospadowym z osobnymi daszkami trójspadowymi nad ryzalitami zachodnimi i wschodnim. Hełm alkierzowego ryzalitu sześcioboczny, dwukondygnacyjny z cokołem; kondygnacja dolna spływowa, górna kopułowa, zwieńczona sterczyną. Poszczególne części hełmu oddzielone profilowanymi gzymsami, w kondygnacji dolnej z podwieszonymi girlandami.

Dyspozycja wnętrza (plansze I-III)

Wnętrza pałacu rozmieszczone są w kondygnacjach piwnic, parteru, piętra i strychu. Wszystkie poziomy łączy boczna klatka schodowa w ryzalicie północnym od strony zachodniej. Piwnice, parter i piętro połączone główną klatką schodową usytuowaną w drugiej osi od południa w trakcie zachodnim i przyległym ryzalicie.

Układ wnętrza piwnic, parteru i piętra zasadniczo dwutraktowy, z odcinkami korytarza międzytraktowego, o zróżnicowanej liczbie osi na poszczególnych kondygnacjach. Trakty orientowane wzdłuż kierunku północ - południe.

W piwnicach zasadnicza dyspozycja ośmioosiowa, o podziałach odrębnych dla każdego traktu. Trakt zachodni w części środkowej zwężony na rzecz korytarza międzytraktowego, a w częściach skrajnych podzielony na półtrakty. W niektórych pomieszczeniach obu traktów dodatkowe podziały na półtrakty i półosie. Osie różnej szerokości, najwęższe po wschodniej stronie korytarza, gdzie część pomieszczeń połączona amfiladowo. Najszersza oś skrajna od południa, w niej największe pomieszczenie w ryzalitowanym narożniku południowo-wschodnim. W drugiej osi od południa traktu zachodniego bieg schodów przechodzący w obręb przyległego ryzalitu, gdzie oddzielony spocznikiem krótki, prostopadły bieg prowadzący do głównej klatki schodowej. W południowej ścianie ryzalitu przejście prowadzące ze spocznika do ćwierćkolistej przybudówki, w której zabiegowe schody łączące główny pion komunikacyjny z pomieszczeniem portierni na parterze (por. niżej). W przedskrajnym pomieszczeniu północnym traktu zachodniego przejście do ryzalitu, w którym bieg schodów zapoczątkowujący boczny pion komunikacyjny.

Dyspozycja parteru w trakcie wschodnim trójosiowa, a w zachodnim pięcioosiowa. W trakcie wschodnim zbliżone wielkością pomieszczenia południowe i środkowe oraz nieco mniejsze północne. Z części południowej i środkowej traktu zachodniego wydzielony półtrakt mieszczący dwupoziomą sieć wejściową z biegiem schodów, wyodrębniony arkadami pasaż w obrębie głównej klatki schodowej (skomunikowany z południowym pomieszczeniem traktu wschodniego) oraz krótki korytarzyk z przejściami do pomieszczeń w obu traktach. Osie traktu zachodniego bardziej zróżnicowane pod względem szerokości. W drugiej osi od południa główna klatka schodowa, obejmująca także prostokątny zachodni ryzalit przyśrodkowy i wspomniany wyżej pasaż. Schody trzybiegowe. Oś przyległa do głównej klatki schodowej od północy podzielona na niewielkie pomieszczenia mieszczące sanitariaty. Pozostałe dwa pomieszczenia w trakcie zachodnim powiązane amfiladowo; mniejsze – skrajne – komunikuje się z boczną klatką schodową w ryzalicie północnym oraz pomieszczeniem w osi północnej traktu wschodniego. Z bocznej klatki schodowej przejście prowadzi do przewiązki.

Układ piętra pięcioosiowy. W trakcie zachodnim dyspozycja taka jak na parterze, w trakcie wschodnim podziały odrębne. Nad pasażem na parterze głównej klatki schodowej galeria. W trakcie wschodnim największe pomieszczenie w osi północnej, dwa najwęższe w osiach drugiej i trzeciej od południa. Pomieszczenie w drugiej osi od północy wtórnie podzielone na półosie, z wydzielonym w części zachodniej korytarzykiem poszerzającym korytarz przy pionie sanitarnym w trakcie zachodnim i prowadzącym do pomieszczenia w osi północnej.

Strych jednoprzestrzenny (il. III/28).

Elementy architektury i wystroju wnętrz

W piwnicach sklepienia wycinkowe o zróżnicowanych strzałkach, z lunetami okiennymi (il. III/9-11). Osie sklepień zorientowane wschód - zachód, z wyjątkiem korytarza międzytraktowego i komór w osi północnej, gdzie zastosowano orientację południkową. Lunety otworów okiennych częściowo nieregularne.

Na parterze w sieni spłaszczone sklepienie wycinkowe. Główna klatka schodowa nakryta sufitem z płytką faseta i profilowanym ogzmysowaniem (il. III/16). Podobne sufity w pasażu na parterze (il. III/13) i w pomieszczeniu w drugiej osi od północy traktu zachodniego na piętrze (il. III/23). W bocznej klatce schodowej sklepienia wycinkowe z gurtami. Pomieszczenia na parterze w trakcie wschodnim nakryte żelbetowymi stropami belkowymi, w pomieszczeniu w osi południowej strop i belki odeskowane (il. III/21). Pozostałe pomieszczenia parteru i piętra nakryte płaskimi sufitami.

W piwnicach w pomieszczeniach połączonych amfiladowo przejścia o spłaszczonym łuku koszowym (il. III/12).

Otwory przejść z pasażu i galerii głównej klatki schodowej o łuku wycinkowym, w profilowanych obramieniach (il. III/13-15, 17). Przejście arkadowe wyodrębniające pasaż trójprzęsłowe, filary arkad z cokołami, łuki arkad wycinkowe (il. III/13, 14). Pozostałe otwory drzwiowe prostokątne.

Schody w głównej klatce schodowej kamienne, trzybiegowe, o konstrukcji samonośnej; stopnie wstępne drugiego i trzeciego biegu wsparte dodatkowo występującymi poza ich obrys masywnymi konstrukcjami filarowymi. Konstrukcja pod trzecim biegiem tworzy domknięte wycinkowo przejście ku piwnicznym biegom schodów. Balustrada metalowa (il. III/14). Pod sufitem kuty żyrandol koszowy z kulistymi mlecznymi abażurami (il. III/16).

Schody w bocznej klatce schodowej kamienne, tunelowe, dwubiegowe zwrotne z zabiegami (il. III/20).

W przejściu z sieni do pasażu klatki schodowej dwuskrzydłowe przeszklone drzwi bejcowane w kolorze brązowym (il. III/17). W większości otworów drzwiowych na parterze i piętrze stolarka dwuskrzydłowa, płycinowa, w niektórych wypadkach z płycinowymi szpaletami (il. III/13, 15, 18, 19, 22, 25-27).

W sieni i głównej klatce schodowej dwubarwne posadzki ceramiczne z płytek ośmiobocznych i kwadratowych (il. III/13). W pomieszczeniach piwnic posadzki lastrykowe, na parterze i piętrze podłogi parkietowe.

Elewacja frontowa (wschodnia) – il. III/1, 2

O licu tynkowym, częściowo listwowanym, z dolną częścią cokołu z kamiennych ciosów i kamiennymi cokołami pod rzeźbami atlantów. Dwukondygnacyjowa, dziesięcioosiowa, z trzyosiowym ryzalitem środkowym zwieńczonym trójkątnym szczytem. Ujęta od południa ryzalitem alkierzowym (por. niżej). Osie w rytmie 3 (część południowa) + 3 (ryzalit) + 4 (część północna). Zamknięta belkowaniem, przełamanym i odrębnie rozwiązany nad ryzalitem, z płycinowym fryzem kolankowym i prostym gzymsem okapowym wspartym na ćwierćkolistych konsolkach; analogiczny gzyms zamyka również szczyt ryzalitu. Płyciny fryzu prążkowane, na osiach w częściach bocznych okienka strychowe, w ryzalicie okrągłe medaliony. W częściach bocznych konsole gzymsu zgrupowane po trzy nad okienkami strychowymi.

Articulacja elewacji rozwiązana odrębnie w partii ryzalitu i w częściach bocznych. Ryzalit, stanowiący silną dominantę kompozycyjną, podzielony horyzontalnie skromnie profilowanym gzymsem parapetowym pod oknami parteru oraz belkowaniem kordonowym z gładkim fryzem między parterem a piętem. Między cokołem a gzymsem parapetowym pas wydatnego listwowania podokiennego; wydatne listwowanie wypełnia także przyokienne partie parteru ryzalitu. Osie okienne parteru ujęte silnymi akcentami wertykalnymi utworzonymi przez cztery wyprowadzone z poziomu gruntu kamienne trójstopniowe cokoły, na których hermowe atlanty wspierające masywne konsole balkonu piętra, nie obejmującego skrajów ryzalitu.

Parter części bocznych elewacji listwowany. W strefie piętra articulacja lizenowo-ramowa otwarta od strony dolnej, gdzie lizeny zakończone płycinowymi konsolami.

W strefie cokołu elewacji na osiach prostokątne okna piwniczne bez obramień. Na parterze otwory okienne domknięte półkoliście, na piętrze otwory okien i drzwi balkonowych prostokątne. Otwory bocznych części parteru obramione opaskami tynkowymi. Otwory piętra z nadokiennikami płycinowymi z prążkowaniem i okrągłym medalionem.

W polu szczytu ryzalitu tarcza z herbem Leliwa, otoczona wieńcem i rozciągniętą na boki wstęgą, której końce zawieszono na kostkach.

Stolarka okienna parteru dwuskrzydłowa, ze ślemieniem w dwóch trzecich wysokości, z drobnymi podziałami górnej partii skrzydeł i wywietrzników. Stolarka okienna piętra dwuskrzydłowa, ze ślemieniem w dwóch trzecich wysokości, z jednopółowymi skrzydłami i czteropółowym podziałem wywietrzników. Drzwi balkonowe dwuskrzydłowe, częściowo przeszklone, z nadświetlem rozwiązany analogicznie jak wywietrzniki okien.

Elewacje trójbocznego ryzalitu alkierzowego w narożniku południowo-wschodnim – il. III/1, 5

O licu tynkowym, listwowanym. Dwukondygnacyjne, jednoosiowe. Cokół, forma otworów okiennych i belkowanie zamykające jak w częściach bocznych elewacji frontowej, z wyjątkiem fryzu belkowania, w którym brak okienek strychowych. Całość zwieńczona hełmem (por. Bryła). Na parterze elewacji środkowej blenda o łuku półkolistym. Otwory okienne parteru i blenda w gładkich płycinach. Otwory piętra bez obramień. Pod belkowaniem listwa z krótkimi lizenami nawiązująca do podziału listwowo ramowego w elewacji frontowej. Stolarka okienna jak w elewacji frontowej.

Elewacja południowa – il. III/5

Lico, cokół, belkowanie wieńczące oraz forma otworów okiennych, detale i stolarka okienna jak w częściach bocznych elewacji frontowej. Dwukondygnacyjowa, trzyosiowa. W osi środkowej parteru portal bramy wejściowej. Otwór domknięty półkoliście, górna część w profilowanym obramieniu z wolutowym kluczem. Ujęty pilastrami jońskimi wspierającymi zredukowane do architrawu i gzymsu belkowanie, z obdaszkiem pokrytym blachą. Cokoły pilastrów trójstopniowe, dolne stopnie z kamiennych ciosów, wyższe oddzielone profilowanym uskokami; bazy gładkie, trzony kanelowane, głowice z girlandami.

Stolarka bramy wejściowej dwuskrzydłowa z nastawą i nadświetlem. Płycinowa, listwa przylgowa i analogiczny podział nastawy półkolumnkowe. Płyciny uszate, w nastawie z wolutowo-segmentowymi przyczółkami. Całość z bogatą dekoracją snycerską.

Elewacja zachodnia – il. III/3, 4

Lico, cokół, belkowanie wieńczące, detale i stolarka w części okien jak w częściach bocznych elewacji frontowej. Dwukondygnacyjowa, o kompozycji nieregularnej, z dwoma

ryzalitami – skrajnym północnym i przyśrodkowym, przesuniętym ku południowi. W części środkowej na poziomie parteru balkon o wycinkowym narysie czoła, wsparty na wielobocznych filarach. Otwory prostokątne. W partiach ryzalitów w mniejsze okna klatek schodowych. Elewacje ćwierćcylindrycznych przybudówek ryzalitu przyśrodkowego płycinowe.

Elewacja północna – il. III/6

Lico, cokół, belkowanie wieńczące, detale i stolarka okienna jak w częściach bocznych elewacji frontowej. Dwukondygnacyjowa, o kompozycji nieregularnej, z dwoma osiami otworów okiennych w części środkowej i przyśrodkowej wschodniej. Skrajna zachodnia część parteru zasłonięta przewiązką komunikującą pałac z oficyną. W tej części dawne drzwi wejściowe do klatki schodowej w ryzalicie północnym poprzedzone dwoma kamiennymi stopniami. Stolarka drzwi dwuskrzydłowa z nadświetlem, płycinowa, z pilastrową listwą przylgową.

Budynek oficyny

Materiał, elementy konstrukcji

Oficina jest budynkiem murowanym z cegły, tynkowanym. Piwnice sklepione wycinkowo, na parterze korytarz i pomieszczenie po wschodniej stronie klatki schodowej sklepione wycinkowo, a pomieszczenie w skrajnej osi od wschodu nakryte stropem Kleina. Pozostałe pomieszczenia nakryte płaskimi sufitami. Schody drewniane. Więźba dachowa drewniana. Dachy kryte blachą.

Rzut (plansze I-III)

Budynek dwuskrzydłowy, założony na planie kątownicy. Skrzydło o kierunku równoleżnikowym styczne do północnej granicy działki, skrzydło południkowe przylega od strony zachodniej. Obrysy skrzydeł zbliżone do trapezów. Do boku wschodniego i części boku południowego skrzydła południkowego przylega współczesna przewiązka komunikująca skrzydło równoleżnikowe z pałacem.

Rozczłonkowana odpowiednio do rzutu, dwukondygnacyjowa, współczesna przewiązka parterowa. Dachy dwuspadowe z wydatnymi okapami, dach skrzydła o kierunku równoleżnikowym z facjată.

Dyspozycja wnętr (plansze I-III)

Wnętrza oficyny rozmieszczone są w nie obejmującej całego rzutu kondygnacji piwnic (podpiwniczone skrzydło o kierunku południkowym i zachodnia część skrzydła równoleżnikowego) oraz na parterze, piętrze i strychu. Wszystkie poziomy łączy klatka schodowa w przedskrajnej osi od zachodu w skrzydle równoleżnikowym. Współczesna przewiązka komunikuje parter oficyny z pałacem.

Układ wnętr piwnic, parteru i piętra obu skrzydeł jednotraktowy, z odcinkami korytarza w południowej części skrzydła równoleżnikowego, nie obejmującego pomieszczeń w osiach skrajnych.

Część podpiwniczona skrzydła równoleżnikowego ogranicza się do wspomnianego wyżej korytarza i niewielkiego pomieszczenia po jego stronie wschodniej. Korytarz komunikuje się z klatką schodową i komorami skrzydła południkowego o dyspozycji dwuosiowej. Komory te o różnej szerokości (północna szersza), połączone amfiladowo.

Dyspozycja parteru i piętra skrzydła równoleżnikowego czteroosiowa z korytarzem w osiach środkowych. W drugiej osi od zachodu klatka schodowa. Osie zróżnicowane pod względem szerokości, najszersze pomieszczenie na obu kondygnacjach w osi skrajnej od wschodu. Przejście do skrzydła południkowego z korytarza.

Parter i piętro skrzydła południkowego dwuosiowe, osie o różnej szerokości; na poszczególnych kondygnacjach podziały przebiegają odmiennie. Na parterze pomieszczenie w osi południowej dostępne z przewiązki. Na piętrze dodatkowo wydzielony korytarzyk łączący się z korytarzem skrzydła równoleżnikowego.

Strychy obu skrzydeł jednoprzestrzenne, połączone ze sobą.

Elementy architektury i wystroju wnętr

W piwnicach sklepienia wycinkowe o strzałkach wzdłuż osi wschód – zachód (il. III/29-31). Przejście między komorami skrzydła południkowego o łuku wycinkowym (il.

III/29). Pozostałe otwory drzwiowe prostokątne. W dwóch pomieszczeniach wnęki domknięte wycinkowo (il. III/31).

Na parterze skrzydła równoleżnikowego sklepienia wycinkowe – w korytarzu zorientowane równoleżnikowo (il. III/32), a w pomieszczeniu po wschodniej stronie klatki schodowej na parterze skrzydła równoleżnikowego wzdłuż linii północ – południe (il. III/34). Pomieszczenie w skrajnej osi nakryte stropem Kleina (il. III/35). Pozostałe pomieszczenia parteru i piętra obu skrzydeł nakryte płaskimi sufitami.

Klatka schodowa tunelowa, schody drewniane, dwubiegowe zwrotne (il. III/33).

Otwory drzwiowe kondygnacji naziemnych prostokątne.

Stolarka drzwiowa jednoskrzydłowa, współczesna.

W pomieszczeniach parteru i piętra podłogi parkietowe.

Elewacje – il. III/7, 8

O licu tynkowym, listwowanym. Dwukondygnacyjne. Ilość osi zróżnicowana - od jednoosiowej, szczytowej elewacji wschodniej, poprzez trójosiową elewację wschodnią skrzydła południkowego, czteroosiową południową elewację skrzydła równoleżnikowego, do pięćosiowej wspólnej elewacji zachodniej. Z cokołem. W osiach prostokątne otwory okienne, w przedskrajnej osi od północy elewacji zachodniej blendy. W szczytach pary prostokątnych okien. Otwory okienne z nadokiennikami opaskowymi. Okapy na profilowanych rysiach, w szczytach jętki. Stolarka okienna współczesna, dwuskrzydłowa ze ślemieniem w dwóch trzecich wysokości, czteropolowa.

Elewacja współczesnej przewiązki przeszklona.

Zarys dziejów zespołu

Kontekst historyczno-sytuacyjny

Działka, na której wzniesiono zespół pałacu położona jest na terenie historycznie przynależnym do średniowiecznej jurydyki Biskupie, na lewym brzegu wytyczonej w XIII w. Młynówki Królewskiej (biegnącej na tym odcinku po wschodniej stronie obecnej ulicy Łobzowskiej) stanowiącej granicę z krakowskim przedmieściem Garbary⁸. W rejonie obecnego skrzyżowania ulic Łobzowskiej i Garbarskiej od koryta młynówki odgałęziała się jej odnoga zasilająca miejską fosę i rurmus⁹. Tak więc teren interesującej nas działki od zachodu i południa ograniczały ciek wodny, ich przebieg być może wyznaczył jej granice wschodnią i południową. W bezpośrednim sąsiedztwie działki od północy, po najeździe szwedzkim w 1655 r., zlokalizowano nad młynówką królewski Młyn Górny¹⁰. Grunt, na którym wzniesiono młyn nazywano wówczas Wenecją. Odnoga młynówki zasilająca fosę widoczna jest jeszcze jako niewielki ciek na planie Kołłątajowskim z 1785 r.; na tym samym planie zaznaczono dodatkową odnogę prowadzącą w kierunku północno-wschodnim i zasilającą zespół browaru usytuowanego w rejonie południowego odcinka wschodniej pierzei obecnej ulicy Asnyka (il. I/1). Obie odnogi zlikwidowano najpóźniej na początku XIX w. W 1800 r. obszar Biskupiego, podobnie jak Garbar i sąsiedniego Kleparza, zostały włączone w granice Krakowa. Odcinek koryta młynówki w rejonie obecnych ulic Łobzowskiej i Garncarskiej zasypano w latach 20. XX w.¹¹ Równocześnie rozebrano osiemnastowieczną zabudowę murowaną młyna działającego jeszcze w XIX w., na jego miejscu wzniesiono w latach międzywojennych funkcjonalistyczny budynek Domu Plastyka.

Najwcześniejsza zabudowa w miejscu obecnego pałacu zaznaczona została na planie Senackim z lat 1802-1808 (il. I/2). Niewielki obiekt, o którym brak bliższych danych, zastąpiony został jeszcze w pierwszej połowie XIX w. znacznie obszerniejszym, ryzalitowanym, murowanym budynkiem łaźni. Jego charakterystyczny rzut, zaznaczony na planie katastralnym z 1848 r. (il. I/3), widnieje jeszcze na planie Teofila Żebrowskiego

⁸ *Encyklopedia Krakowa*, op.cit., s. 69, 228, 624.

⁹ j.w., s. 228.

¹⁰ j.w., s. 624.

¹¹ j.w.

z 1866 r. i planach turystycznych z lat 1878 i 1881 (na dwóch ostatnich pojawia się budynek wzniesiony po jego stronie południowej; il. I/4, I/5).

W połowie XIX w. poza omawianym budynkiem łaźni działały w pobliżu inne obiekty tego typu – na wysokości wylotu obecnej ul. Biskupiej oraz w miejscu późniejszego pałacyku Marfiewicza przy obecnej ul. Dunajewskiego 7, zastąpiony w latach 1858-1862 ulokowanym w rozwidleniu obecnych ul. Dunajewskiego i Garbarskiej nie zachowanym neogotyckim budynkiem łazienek miejskich w miejscu obecnego Banku (por. il. II/1).

Dzieje pałacu

Zasadnicza forma architektoniczna zespołu ukształtowana została w dwóch etapach przypadających na przedostatnią i ostatnią dekadę XIX w. Przeróbki dwudziestowieczne zmieniły częściowo dyspozycje wewnątrz oraz elementy ich wystroju.

Budynki pałacu i oficyny wzniesione zostały w 1882 r. na zlecenie hrabiny Mostowskiej, według projektu Tadeusza Stryjeńskiego¹². Pałac otrzymał prostokątny rzut ryzalitowany od wschodu (centralnie), zachodu (skrajnie i przysiódkowo) oraz narożnie – od południowego wschodu (trójboczny ryzalit alkierzowy; por. il. I/6). Rzut ten przetrwał do dziś, podobnie jak wyprowadzona z niego bryła budynku do poziomu gzymsu koronującego. Powyżej gzymsu, tzn. w strefie dachu, pierwotna bryła pałacu różniła się od obecnej przede wszystkim odmiennym zwieńczeniem południowo-wschodniej, ryzalitowanej partii narożnej (por. il. II/1, II/3). Nad alkierzowym ryzalitem wypiętrzała się wówczas zwieńczona szczytem facjata poprzedzona tarasem umieszczonym na dachu ryzalitu. Wschodnia połąć dachu była pierwotnie jednopłaszczyznowa (bez porzecznego daszku związanego z dodanym później frontonem ryzalitu).

Elewacje pałacu utrzymane były w charakterystycznej dla ówczesnego stylu Stryjeńskiego neorenesansowej odmianie historyzmu (por. il. II/2). Kompozycyjną dominantę elewacji frontowej tworzył trójosiowy, zwieńczony płycinowym murkiem attykowym ryzalit, wyróżniający się głównie za sprawą balkonu wspieranego przez hermowe atlanty, a także trójkątnych przyczółków okien piętra (okna części bocznych zwieńczone były odcinkami gzymsu). Neorenesansowy wystrój ryzalitu to jedyna zachowana partia wystroju elewacji pałacu pochodząca z pierwszej fazy jego budowy. Zmianie uległo jedynie zwieńczenie oraz ukształtowanie belkowania zamykającego.

W pierwszej fazie budowy pałacu ukształtowana została zasadnicza dwutraktowa dyspozycja wewnątrz z odcinkami korytarza międzytraktowego. Ustalenie stopnia jej

¹² j.w., s. 31; Z. Beiersdorf, *Rezydencje ziemiańskie Krakowa w drugiej połowie XIX w.*, op.cit., s. 130.

późniejszych modyfikacji wymagałoby bardziej szczegółowych badań. Zapewne z tego okresu pochodzi sień, hol z główną klatką schodową oraz boczna klatka schodowa. Trudno odtworzyć pierwotny podział na osie, przypuszczalnie została zachowana oś skrajna od południa (z wyjątkiem pomieszczenia w narożniku południowo-wschodnim na parterze).

Prawdopodobnie z tego okresu pochodzą sklepienia wycinkowe w piwnicach, w sieni na parterze i w bocznej klatce schodowej, a także ogzymsowane sufity. Według A. Kudera pierwotny wystrój pałacu był bogaty. W jego skład wchodziły *kominki, obramienia, posadzki itp.* – *wszystkie elementy nosiły charakter stylowy i nawiązywały formą głównie do okresu renesansu włoskiego*¹³.

Jak wspomniano, równocześnie z pałacem wzniesiona została piętrowa historyzująca oficyna. Niepełne podpiwniczenie budynku oraz zachowany na strychu fragment elewacyjnego rozwiązania obecnej ściany działowej wskazują, że początkowo zasięg obecnego skrzydła równoleżnikowego od strony wschodniej był nieco krótszy. Niewiele później, bo już na początku lat 90. XIX w., skrzydło to uzyskało swoją obecną długość (por. il. II/2). Elewacje dobudowanej części zostały ukształtowane analogicznie jak części pierwotnej.

W oficynie z okresu budowy zachowane są sklepienia wycinkowe piwnic i części pomieszczeń parteru oraz przejścia i wnęki piwniczne i klatka schodowa. W dobudowanej części wschodniej skrzydła równoleżnikowego na parterze zastosowano strop Kleina.

Zmiany przeprowadzane w budynku oficyny w późniejszym czasie ograniczały się do nieistotnych przekształceń we wnętrzach i odsłanianiu bądź zamurowywaniu otworów okiennych.

W 1898 r. Tadeusz Stryjeński przystąpił do przebudowy pałacu na zlecenie kolejnego właściciela Janusza Tyszkiewicza¹⁴.

Zmiany, które można odnieść do tej fazy bez szczegółowych badań, dotyczą przede wszystkim przekształcenia elewacji i partii dachu. Przy zachowaniu zasadniczej kompozycji elewacji (dwukondygnacyjne z ryzalitami i odpowiednią liczbą osi, forma otworów) oraz wystroju ryzalitu elewacji frontowej, wprowadzono nowy wystrój i elementy artykulacji decydujące o ich modernistycznym wyrazie stylowym – listwowanie, artykulacja lizenowo-ramowa, belkowanie zamykające, opaski okien parteru i nadokienniki piętra, a także stolarkę okienną. Częściowo w duchu modernizmu przerobiono portal głównego wejścia, natomiast jego stolarka drzwiowa utrzymana jest w stylu czystego historyzmu; niewykluczone jednak, że również ona pochodzi z tej fazy, podobnie jak drzwi wyjściowe z bocznej klatki

¹³ A. Kuder, *Kraków. Budynek przy ul. Garbarskiej 1, ekspertyza konserwatorska*, op.cit., s. 4.

¹⁴ *Encyklopedia Krakowa*, op.cit., s. 31.

schodowej. W partii dachu ryzalit elewacji frontowej zwieńczono trójkątnym szczytem z tarczą herbową Tyszkiewiczów w polu, a ryzalit alkierzowy nakryto charakterystycznym hełmem o spływowej kondygnacji dolnej i kopułowej górnej, zwieńczonej sterczyną.

Trudno określić stopień zmian dokonanych we wnętrzach. Wydaje się, że najważniejszą było wprowadzenie kamiennych trzybiegowych schodów głównej klatki schodowej (być może w miejsce drewnianych). Niewykluczone, że w okresie tej przebudowy wyposażono budynek w nowe elementy wystroju – między innymi zachowaną stolarkę drzwiową dwuskrzydłową, płycinową (częściowo ze szpaletami).

Istotnych przekształceń w budynku pałacu dokonano w czasie II wojny światowej, kiedy to zaadaptowano go na biuro. W elewacjach dobudowano balkon na piętrze od północy (nie zachowany) i taras na parterze od zachodu z zejściem do ogrodu. Przypuszczalnie wtedy dostawiono do zachodniego ryzalitu przyśrodkowego parterowe ćwierćcylindryczne przybudówki (południowa służyła bezpośredniemu skomunikowaniu portierni ze schodami do piwnicy). We wnętrzach modyfikacjom uległ podział pomieszczeń. Według A. Kudera w trakcie tej przebudowy *zlikwidowano wszystkie istniejące niegdyś we wnętrzach detale architektoniczne pochodzące z bogatego pierwotnie wystroju* [... takie jak] *kominki, obramienia, posadzki itp.*¹⁵. W piwnicach zapewne wtedy przepruto między komorami przejścia o spłaszczonym łuku koszowym. W obrębie klatki schodowej należy łączyć z tym okresem wzmocnienia konstrukcyjne schodów oraz przerobienie otworów przejść do pasażu, które domknęto łukami wycinkowymi (jak się wydaje, wiązało się to z ich podwyższeniem). Analogiczne domknięcia, wraz ze skromnie profilowanymi obramieniami otrzymały otwory drzwiowe; wcześniejsze szpalety zastąpiono w nich gładkimi rozglifieniami. W tym okresie lub w latach 50. wprowadzono zachowaną do dziś stolarkę drzwiową w przejściu między sienią a główną klatką schodową oraz na piętrze, w przejściu do pomieszczenia w narożniku południowo-wschodnim.

Po wojnie budynek pałacu przeszedł w użytkowanie PPR (później PZPR) jako ośrodek szkoleniowy. W latach 40. w jednym z pomieszczeń parteru Jerzy Nowosielski wykonał fryz z przedstawieniami pracy, stanowiący interesujące połączenie formującego się wówczas osobistego stylu artysty z oficjalnymi wymogami konwencji socrealistycznej (il. II/4, 5; obecnie zasłonięty lub nieistniejący). W latach 50. XX w., w trakcie prac remontowych, wprowadzono kolejne zmiany w układzie wnętrz. Być może w tych latach wymieniono balustradę w głównej klatce schodowej i zainstalowano obecny żyrandol.

W 1973 r. przeprowadzono remont generalny pałacu. W jego trakcie po raz kolejny zmieniono dyspozycję wnętrz i komunikację między pomieszczeniami, zachowując jednak

¹⁵ A. Kuder, *Kraków. Budynek przy ul. Garbarskiej 1, ekspertyza konserwatorska*, op.cit., s. 4.

zabytkową, dwuskrzydłową stolarkę drzwiową. Do poważniejszych prac remontowych należało *przemurowanie spękanych murów, częściowa przebudowa sklepień, wymiana części drewnianych stropów, w szczególności legarów i ślepych podłóg zaatakowanych grzybem*¹⁶. Wymienione zostały podłogi, zmienione sanitariaty. Od strony północnej zlikwidowano balkon, a przy tarasie zachodnim schody. Prawdopodobnie w trakcie remontu lub później powstała olejna polichromia, której ślady wykryły obecne badania malarskie w głównej klatce schodowej (il. III/38-40). O polichromii tej nie wspomina A. Kuder w swojej ekspertyzie z 1972 r.¹⁷ Zważywszy, że większość polichromii przykryta jest obecnie tylko jedną, stosunkowo nową warstwą farby (w części na zatarciu zaprawą), należy przyjąć, że pochodzi ona z okresu późniejszego niż wspomniana ekspertyza.

W tym samym roku wzniesiono parterową, przeszkloną przewiązkę, która połączyła pałac z oficyną.

Po rozwiązaniu PZPR w 1990 r. budynek przejęło Małopolskie Centrum Doskonalenia Nauczycieli.

W latach 2004-2005 odnowiono elewacje obu budynków zespołu i przeprowadzono remont dachów. Po badaniach kolorystyki elewacji pałacu przywrócono ich pierwotny – związany z drugą fazą budowy – kolor ugrowo-oliwkowy, który zastosowano także w elewacjach oficyny. Przeprowadzono konserwację elementów kamiennych i stolarki bramy wejściowej pałacu. Stolarka okienna i drzwi balkonowych została wymieniona na nową z zachowaniem pierwotnych podziałów i profili. Wymieniono pokrycie dachu i zrekonstruowano brakującą sterczynę wieńczącą hełm¹⁸.

W 2006 r. rozpoczęto prace przy porządkowaniu ogrodu i wprowadzono ogrodzenie.

¹⁶ Projekt techniczny MBP Kraków 1972-1973, Archiwum Państwowe w Krakowie, oddz. ul. Lubicz, sygn. WAŚ f. 169.

¹⁷ A. Kuder, op.cit.

¹⁸ www.antis.com.pl; www.skozk.krakow.pl.

Zestawienie wartości zabytkowych (plansze I-III)

Budynek pałacu

A. Wartości związane z ekspozycją zewnętrzną

- Rzut – zbliżony do wydłużonego prostokąta z ryzalitami: od wschodu prostokątny na osi, od południowego wschodu narożny trójboczny, od zachodu skrajny północny prostokątny i przyśrodkowy prostokątny ujęty ćwierćkolistymi przybudówkami.
- Bryła – dwukondygnacyjowa, ryzalitowana odpowiednio do rzutu od wschodu, zachodu i w narożniku południowo-wschodnim; z parterowymi ćwierćcylindrycznymi dobudówkami do przyśrodkowego ryzalitu zachodniego, z balkonem na piętrze ryzalitu wschodniego zwieńczonego trójkątnym szczytem, z dachem czterospadowym z osobnymi daszkami trójspadowymi nad ryzalitami zachodnimi i wschodnim oraz wypiętrzoną hełmem alkierzowego ryzalitu (il. III/1-5).
- Kompozycja elewacji – dwukondygnacyjowa, z cokołem, belkowaniem wieńczącym; w partii ryzalitu elewacji wschodniej z gzymsem parapetowym, belkowaniem kordonowym i zwieńczeniem w formie trójkątnego szczytu. W elewacji wschodniej dziesięcioosiowa z trójosiowym ryzalitem, w ryzalicie alkierzowym jednoosiowe, w południowej trzyosiowa.
- Artystyka i detal elewacji – lizeny, listwowanie lica, balkon ryzalitu frontowego na konsolach wspartych przez atlanty hermowe na cokołach, portal bramy wejściowej, obramienia okienne z modernistycznymi nadokiennikami i historyzującymi przyczółkami, stolarka bramy wejściowej, stolarka drzwi prowadzących z bocznej klatki schodowej do przewiązki, podziały stolarki okiennej (il. III/1-6).

B. Elementy architektury i wystroju wnętrz

Piwnice (plansza I)

Korytarz (0.1a):

0.1a /1 sklepienie wycinkowe (il. III/9)

Korytarz (0.1b):

0.1b/1 sklepienie wycinkowe

Pomieszczenia 0.4 i 0.5:

0.4/1 sklepienie wycinkowe

Pomieszczenie 0.7:

0.7/1 sklepienie wycinkowe z lunetą nadokienną

Pomieszczenie 0.8:

0.8/1 sklepienie wycinkowe z lunetą nadokienną

Pomieszczenie 0.9:

0.9/1 sklepienie wycinkowe z lunetą nadokienną

Pomieszczenie 0.10:

0.10/1 sklepienie wycinkowe z lunetami nadokiennymi

Pomieszczenie 0.11:

0.11/1 sklepienie wycinkowe z lunetą nadokienną (il. III/11)

Pomieszczenie 0.12:

0.12/1 sklepienie wycinkowe z lunetą nadokienną

Pomieszczenie 0.13:

0.13/1 sklepienie wycinkowe z lunetą nadokienną

Pomieszczenie 0.14:

0.14/1 sklepienia wycinkowe z lunetami nadokiennymi

Pomieszczenie 0.15:

0.15/1 sklepienie wycinkowe

Pomieszczenie 0.16:

0.16/1 sklepienie wycinkowe

Pomieszczenie z piecem CO (między 0.2 a 0.4):

1 sklepienie wycinkowe

Parter (plansza II)

Sień, główna klatka schodowa i korytarz (1.1):

1.1/1 sklepienie wycinkowe w sieni

1.1/2 ogzymsowany sufit fasetowy w klatce schodowej (il. III/16)

1.1/3 ogzymsowany sufit w pasażu na poziomie parteru (il. III/13)

1.1/4 otwory przejść z pasażu i galerii na piętrze do przyległych pomieszczeń i korytarza międzytraktowego – o łuku wycinkowym w profilowanych obramieniach (il. III/13-15, 17-19)

1.1/5 przejścia arkadowe z pasażu do głównej części klatki schodowej (il. III/13, 14)

1.1/6 stolarka drzwiowa w przejściach z pasażu na parterze do pomieszczenia 1.8 w trakcie wschodnim (il. III/18), do pomieszczenia 1.7 oraz z galerii na piętrze do pomieszczeń 2.4, 2.11, 2.10 i 2.13 – dwuskrzydłowa, płycinowa (il. III/15, 19)

1.1/7 stolarka drzwiowa w przejściu do pomieszczenia 1.4 – dwuskrzydłowa, płycinowa ze szpaletami (il. III/13)

Pomieszczenie 1.4:

1.4/1 stolarka drzwiowa w przejściu do pomieszczenia 1.5 – dwuskrzydłowa, płycinowa (il. III/22)

Pomieszczenie 1.5:

1.5/1 stolarka drzwiowa w przejściu do bocznej klatki schodowej – dwuskrzydłowa, płycinowa

Piętro (plansza III)

Główna klatka schodowa – patrz wyżej poz. 1.1

Pomieszczenie 2.4:

- 2.4/1 ogzymsowany sufit fasetowy (il. III/23)
- 2.4/2 stolarka drzwiowa w przejściu do pomieszczenia 2.7 – dwuskrzydłowa, płycinowa ze szpaletami (il. III/26)

Pomieszczenie 2.5:

- 2.5/1 stolarka drzwiowa w przejściu do bocznej klatki schodowej – dwuskrzydłowa, płycinowa (il. III/25)

Pomieszczenie 2.7:

- 2.7/1 stolarka drzwiowa w przejściu do korytarza 2.1b – dwuskrzydłowa, płycinowa ze szpaletami (il. III/27)

Budynek oficyny

A. Wartości związane z ekspozycją zewnętrzną

- Rzut – dwuskrzydłowy, na planie kątownicy.
- Bryła – dwukondygnacyjowa, rozczłonkowana odpowiednio do rzutu, z dachami dwuspadowymi z wydatnymi okapami (il. III/7, 8).
- Kompozycja i detal elewacji – dwukondygnacyjnych, jedno-, trzy, cztero- i pięcioosiowych; lico listwowane, nadokienniki, ciesiołka okapowa z rysiami i jętkami (il. III/7, 8).

B. Elementy architektury i wystroju wnętrz

Piwnice (plansza I)

Korytarz (0.17):

- 0.17/1 sklepienie wycinkowe (il. III/31)

Komora 0.18:

- 0.18/1 sklepienie wycinkowe (il. III/30)

Komora 0.19:

0.19/1 sklepienie wycinkowe (il. III/29)

0.19/2 przejście domknięte wycinkowo (il. III/29)

0.19/3 wnęka domknięta wycinkowo w ścianie wschodniej

Parter (plansza II)

Korytarz 1.10a:

1.10a/1 sklepienie wycinkowe (il. III/32)

Pomieszczenie 1.12:

1.12/1 strop Kleina (il. III/35)

Przewiązka (plansza II)

1.16/1 stolarka drzwiowa w przejściu do bocznej klatki schodowej – dwuskrzydłowa, płycinowa z nadświetłem (il. III/37)

Wyniki badań konserwatorskich we wnętrzach pałacu

oprac. Agata Mamoń mgr konserwator dzieł sztuki

Na przełomie października i listopada 2008 r. przeprowadzono we wnętrzach budynku pałacu Tyszkiewiczów konserwatorskie prace badawczo-poszukiwawcze z zakresu malarstwa ściennego. W ramach prac przebadano wybrane pomieszczenia, w których mogłyby występować dekoracje malarskie. Zakres badań ograniczono, ze względu na bardzo liczne i rozległe przebudowy pałacu połączone z wymianami tynków.

Prace badawcze polegały na wykonaniu metodami mechanicznymi sond schodkowych i odkrywek pasowych na ścianach pomieszczeń.

Wyniki badań

W czasie prac stwierdzono występowanie dwóch dekoracji malarskich.

Na ścianach pomieszczenia nr 2 z drewnianym stropem na parterze znajduje się dekoracja szablonowa o motywach roślinnych zachowana fragmentarycznie na łatach tynku; urywa się ona około 60 cm od sufitu. Warstwa malarska jest bardzo przetarta, ornamenty słabo czytelne, kolorystyka: zieleń, czerń, biel na jasnougrowym tle.

Na ścianach głównej klatki schodowej ujawniono dekorację wykonaną w technice olejnej, powstałą w okresie użytkowania budynku przez PZPR (il. III/38-40). Jest to rodzaj obrazów w malowanych ramach profilowanych i zdobionych motywem meandra. W odkrywkach w partii obrazów występują elementy pejzażu (niebo, zieleń, brązowy teren).

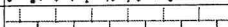
W pozostałych pomieszczeniach nie stwierdzono występowania żadnych innych malowideł ściennych. Tynki w badanych pomieszczeniach w większości są całkowicie lub częściowo wymienione, przypuszczalnie w czasie zamiany na biuro w czasie II wojny światowej i w latach 50-tych.

Schemat stratygrafii

SIEN (1.1)

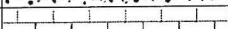
ściana wschodnia

Stwierdzono występowanie IV warstw chronologicznych obejmujących 5 warstw technologicznych.

Warstwy technologicz.	Oznaczenie graficzne	Warstwy chronolog.	Datowanie	Opis warstwy
1.		IV	XX w.	żółta emulsyjna
2.		III		biała emulsyjna
3.		II		szara
4.			bardzo mocny tynk cementowy	
5.		I	1882	wątek ceglany

sufit

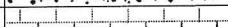
Stwierdzono występowanie IV warstw chronologicznych obejmujących 5 warstw technologicznych.

Warstwy technologicz.	Oznaczenie graficzne	Warstwy chronolog.	Datowanie	Opis warstwy
1.		IV	XX w.	biała emulsyjna
2.		III		biała emulsyjna
3.		I	1882	kremowa
4.				zaprawa wapienno-piaskowa
5.				wątek ceglany

POMIESZCZENIE 1.7 na parterze

ściana północna

Stwierdzono występowanie IV warstw chronologicznych obejmujących 5 warstw technologicznych.

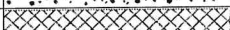

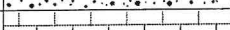
Warstwy technologicz.	Oznaczenie graficzne	Warstwy chronolog.	Datowanie	Opis warstwy
1.		IV	XX w.	biała emulsyjna
2.		III		biała emulsyjna
3.		II		żółta (zachowana śladowo – zdrapana)
4.		I	1882	tynk cementowy o drobnym kruszywie
5.				wątek ceglany

Tynk cementowy o drobnej frakcji kruszywa, o grubości ok. 1,2-2 cm.

POMIESZCZENIE 1.8 na parterze

ściana północna i zachodnia

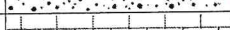
Stwierdzono występowanie IV warstw chronologicznych obejmujących 8 warstw technologicznych.

Warstwy technolog.	Oznaczenie graficzne	Warstwy chronolog.	Datowanie	Opis warstwy
1.		IV	XX w.	biała emulsyjna w grubej warstwie
2.				zatarcie gipsowe
3.		III		zielona (zachowana śladowo)
4.		II		żółta
5.		I	1882	zatarcie zaprawą
6.				dekoracja szablonowa
7.				zaprawa o grubości 3-4 cm
8.				wątek ceglany

GŁÓWNA KLATKA SCHODOWA (1.1)

ściana wschodnia

Stwierdzono występowanie IV warstw chronologicznych obejmujących 5 warstw technologicznych.

Warstwy technolog.	Oznaczenie graficzne	Warstwy chronolog.	Datowanie	Opis warstwy
1.		IV	XX w.	żółta emulsyjna
2.		III		beżowa emulsyjna
3.		II		zatarcie gipsowe
4.				tynek cementowy o drobnym kruszywie
5.		I	1882	wątek ceglany

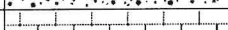
gzyms na ścianie wschodniej

Stwierdzono występowanie IV warstw chronologicznych obejmujących 5 warstw technologicznych.

Warstwy technolog.	Oznaczenie graficzne	Warstwy chronolog.	Datowanie	Opis warstwy
1.		IV	XX w.	biała emulsyjna
2.		III		kremowa emulsyjna
3.		II		zatarcie zaprawą
4.		I	1882	biała
5.				zaprawa sztukatorska

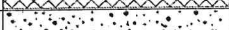
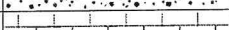
ściana północna (strona prawa; il. III/38)

Stwierdzono występowanie IV warstw chronologicznych obejmujących 5 warstw technologicznych.

Warstwy technolog.	Oznaczenie graficzne	Warstwy chronolog.	Datowanie	Opis warstwy
1.		IV	XX w.	żółta emulsyjna
2.				zatarcie zaprawą
3.		II		malowidło olejne - pejzaż (?) w ramie
4.			tynk cementowy	
5.		I	1882	wątek ceglany

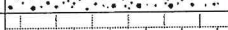
ściana północna (strona lewa; il. III/39)

Stwierdzono występowanie IV warstw chronologicznych obejmujących 5 warstw technologicznych.

Warstwy technolog.	Oznaczenie graficzne	Warstwy chronolog.	Datowanie	Opis warstwy
1.		IV	XX w.	żółta emulsyjna
3.				malowidło olejne - pejzaż (?) w ramie
4.		II		tynk cementowy
5.		I	1882	wątek ceglany

ściana południowa (il. III/40)

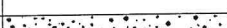
Stwierdzono występowanie IV warstw chronologicznych obejmujących 5 warstw technologicznych.

Warstwy technolog.	Oznaczenie graficzne	Warstwy chronolog.	Datowanie	Opis warstwy
1.		IV	XX w.	żółta emulsyjna
		III		beżowa emulsyjna
3.		II		malowidło olejne - pejzaż (?) w ramie
4.				tynk cementowy
5.		I	1882	wątek ceglany

POMIESZCZENIE 2.4 na piętrze

ściana północna

Stwierdzono występowanie XI warstw chronologicznych obejmujących 14 warstw technologicznych.

Warstwy technologicz.	Oznaczenie graficzne	Warstwy chronolog.	Datowanie	Opis warstwy
1.		XI	XX w.	biała emulsyjna
2.		X		biała emulsyjna
3.		IX		różowa
4.		VIII		różowa
5.		VII		zielona
6.		VI		żółta
7.		V		zatarcie zaprawą
8.		IV		żółta
9.		III		pomarańczowa
10.		II		żółta
11.				zaprawa z grudkami wapna i żwirem
12.		I	1882	pobiałka
13.				zaprawa
14.				wątek ceglany

ściana południowa

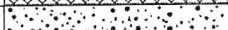
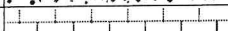
Stwierdzono występowanie XI warstw chronologicznych obejmujących 6 warstw technologicznych.

Warstwy technolog.	Oznaczenie graficzne	Warstwy chronolog.	Datowanie	Opis warstwy
1.		XI	XX w.	biała emulsyjna
2.		X		biała emulsyjna
3.		IX		różowa
4.		VIII		różowa
5.				zaprawa o grubości ok. 10 cm
6.		I	1882	wątek ceglany

POMIESZCZENIE 2.12 na piętrze

ściana północna

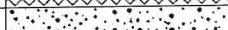
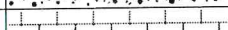
Stwierdzono występowanie IV warstw chronologicznych obejmujących 6 warstw technologicznych.

Warstwy technolog.	Oznaczenie graficzne	Warstwy chronolog.	Datowanie	Opis warstwy
1.		IV	XX w.	biała emulsyjna
2.				zaprawa klejowa z siatką zbrojeniową
3.		III		biała ciepła
4.		II		kremowo-różowa rozbielona
5.			zaprawa	
6.		I	1882	wątek ceglany

POMIESZCZENIE 2.13 na piętrze

ściana północna

Stwierdzono występowanie V warstw chronologicznych obejmujących 6 warstw technologicznych.

Warstwy technolog.	Oznaczenie graficzne	Warstwy chronolog.	Datowanie	Opis warstwy
1.		V	XX w.	biała emulsyjna
2.		IV		biała emulsyjna
3.		III		biała emulsyjna
4.		II		bladozielona
5.			zaprawa	
6.		I	1882	wątek ceglany

Wnioski konserwatorskie

Problematyka wartości

Dawny pałac Tyszkiewiczów u zbiegu ulic Garbarskiej, Asnyka i Łobzowskiej należy do grupy pochodzących z drugiej połowy XIX w. rezydencji rozlokowanych wzdłuż Pierwszej Obwodnicy. Spośród innych obiektów tej grupy wyróżnia go położenie w rejonie zakrętu Obwodnicy, przy skwerze usytuowanym na przedłużeniu zachodniego odcinka ulicy Basztowej. Położenie to nadaje bryle pałacu urbanistyczną rangę zamknięcia perspektywy ważnej arterii śródmiejskiej. Tej właśnie roli odpowiada kompozycja bryły i elewacji frontowej budynku łącząca elementy symetrii (środkowy ryzalit z balkonem) i asymetrii (jednostronnie umieszczony narożny ryzalit alkierzowy). O ile ryzalit środkowy zwraca się ku perspektywie ulicy Basztowej, o tyle alkierz, akcentujący kierunek diagonalny, wiąże sytuację budynku z węzłowym punktem zakrętu obwodnicy i wylotu do niej ulicy Garbarskiej.

Należy podkreślić, że zachowane wartości zabytkowe związane są głównie z ekspozycją zewnętrzną pałacu. Bryła i elewacje budynku reprezentują średni poziom historyzującej i modernistycznej architektury rezydencjonalnej końca XIX w.

We wnętrzach, będących właściwym tematem niniejszego opracowania, wartości zabytkowe przetrwały szczątkowo. Układ wnętrz, od początku nie wyróżniający się szczególnymi walorami kompozycyjnymi, był wielokrotnie zmieniany. Z bogatego niegdyś wystroju pozostały pojedyncze elementy – przede wszystkim stolarka drzwiowa oraz nieliczne profilowania podsufitowe. Ich wartość należy ocenić jako typową.

Odrębne zagadnienie stanowi fryz Jerzego Nowosielskiego (il. II/4, 5). Ewentualne stwierdzenie, że zachował się on pod warstwami farby czy zaprawy, byłoby równoznaczne z odkryciem nieznanego wczesnego dzieła jednego z najwybitniejszych malarzy polskich XX w., dzieła dokumentującego podejmowane przez Nowosielskiego w latach 40. XX w. próby pogodzenia własnego stylu (czytelno zarówno w modelunku postaci, jak w sposobie konstruowania przestrzeni z licznymi otwarciami i prześwitami) z wymogami doktryny socrealistycznej. Warto dodać, że fryz nie zawiera wyrażanych bezpośrednio treści propagandowych, a jego tematyka wpisuje się w dawną, a na nowo żywą od przełomu XIX i

XX w. tradycję związanych z architekturą malarskich i rzeźbiarskich przedstawień pracy (z przykładów bliskich topograficznie można wymienić rzeźby J. Szczepkowskiego na fasadzie gmachu Towarzystwa Rolniczego przy placu Szczepańskim).

Wartości związane z ekspozycją zewnętrzną (il. 1-8)

Ochronie podlega wynikający z historycznych podziałów własnościowych kształt działki, rzuty, bryły oraz kompozycja i wystrój elewacji pałacu i oficyny.

Należy utrzymać ogród w części zachodniej działki.

Ochronie podlega starodrzew.

Szczególnie należy chronić powiązanie widokowe pałacu z perspektywą ulicy Basztowej, dla której stanowi zamknięcie od strony zachodniej.

W wypadku wprowadzenia podziałów strychu pałacu dopuszcza się oświetlenie pomieszczeń poprzez częściowe przeszklenie połaci dachowych z wyłączeniem połaci od strony wschodniej widocznej z ul. Basztowej; wyklucza się zastosowanie okien połaciowych.

Dyspozycja wnętrza pałacu i oficyny

Sama w sobie w zasadzie nie podlega ochronie. Dopuszcza się wprowadzanie nowych podziałów, jednak wskazane byłoby utrzymanie skrajnej osi południowej na wszystkich kondygnacjach oraz wydzielenie na piętrze reprezentacyjnego pomieszczenia przypisanego ryzalitowi wschodniemu z balkonem. Ochrona niektórych fragmentów układu wynika pośrednio z postulatów ochrony elementów wystroju (por. niżej).

Dopuszcza się adaptację strychu do celów biurowych pod warunkiem utrzymania obecnej bryły dachu (por. Wartości związane z ekspozycją zewnętrzną).

Elementy architektury i wystroju wnętrza (plansze I-III)

Ochronie podlegają wszystkie wymienione w *Zestawieniu elementów zabytkowych* elementy architektury i wystroju wnętrza.

Kamienne schody głównej klatki schodowej pałacu w wypadku utrzymania wymagają konserwacji z usunięciem farby olejnej i uzupełnieniem ubytków, obecną balustradę należy zastąpić bardziej zharmonizowaną z historyzującym charakterem wnętrza (por. il. III/14, 15). W razie wprowadzenia biegów schodów prowadzących na strych należy

powtórzyć konstrukcję i materiał schodów istniejących, a ogzimsowanie obecnego sufitu pozostawić na obecnym poziomie.

Wskazane jest zastąpienie wtórnej ślusarki w drzwiach dwuskrzydłowych, płycinowych we wnętrzach pałacu ślusarką nawiązującą do form historyzujących. W wypadku likwidacji przejścia z zabytkową stolarką winno się przenieść ją w nowy otwór.

Nową stolarkę drzwiową należy projektować w nawiązaniu do zachowanej stolarki zabytkowej.

Należy kontynuować badania warstw tynku w pomieszczeniach traktu wschodniego parteru pałacu (szczególnie zasłoniętej obecnie boazerią ściany w pomieszczeniu środkowym) w celu ustalenia, czy zachował się w nich fryz autorstwa Jerzego Nowosielskiego z lat 40. XX w. (il. II/4, 5). W wypadku pozytywnego wyniku badań fryz należy objąć ochroną oraz przeprowadzić jego konserwację. Poza tym nie proponuje się ekspozycji żadnej ze stwierdzonych dekoracji malarskich (dekoracja szablonowa w pomieszczeniu z drewnianym stropem na parterze i malowidło na klatce schodowej) ze względu na zły stan zachowania i niewielką wartość.

Postuluje się usunięcie warstw zatarć zaprawą i grubych powłok malarskich z gzymsów wykonanych w technice sztukatorskiej (w głównej klatce schodowej i w sali na piętrze) w celu odsłonięcia ich pierwotnych profili.

Należy sporządzić kompleksowy projekt kolorystyki ścian i wszystkich drewnianych elementów wystroju wnętrza pałacu i oficyny.

Agata Ciamoui
[signature]

Zestawienie materiałów archiwalnych i bibliografia

Materiały archiwalne

Materiały źródłowe

- WAŚ f. 169, Archiwum Państwowe w Krakowie, oddz. ul. Lubicz

Materiały kartograficzne

- Plan Krakowa Kołłątajowski z 1785 r., repr.: *Plan Krakowa Kołłątajowski*, Zeszyty Naukowe AGH, Geodezja zeszyt 53, Kraków 1978, oryg. MHmK, sygn. 2104/VIII
- *Plan miasta Krakowa Ignacego Enderle z lat 1802-1808 tak zwany senacki wraz z Wykazem realności miasta z początku XIX wieku*, wyd. H. Münch, Kraków 1959
- Plan katastralny Krakowa z 1848 r., oryg. CAW Warszawa-Rembertów, depozyt w zbiorach PKZ „ARKONA”
- Plan turystyczny Krakowa z 1878 r., repr.: *Katalog dawnych map wielkoskalowych Krakowa XVI-XIX w.*, Kraków 1981
- *Plan sytuacyjny i niwelacyjny miasta Krakowa z 1878 r.*, wykonany przez Wojciecha Konarzewskiego, repr.: *Katalog dawnych map wielkoskalowych Krakowa XVI-XIX w.*, Kraków 1981
- Plan turystyczny Krakowa z 1881 r., repr.: *Katalog dawnych map wielkoskalowych Krakowa XVI-XIX w.*, Kraków 1981
- Plan katastralny Krakowa z 1907 r., oryg. CAW Warszawa-Rembertów, depozyt w zbiorach PKZ „ARKONA”

Ikonografia

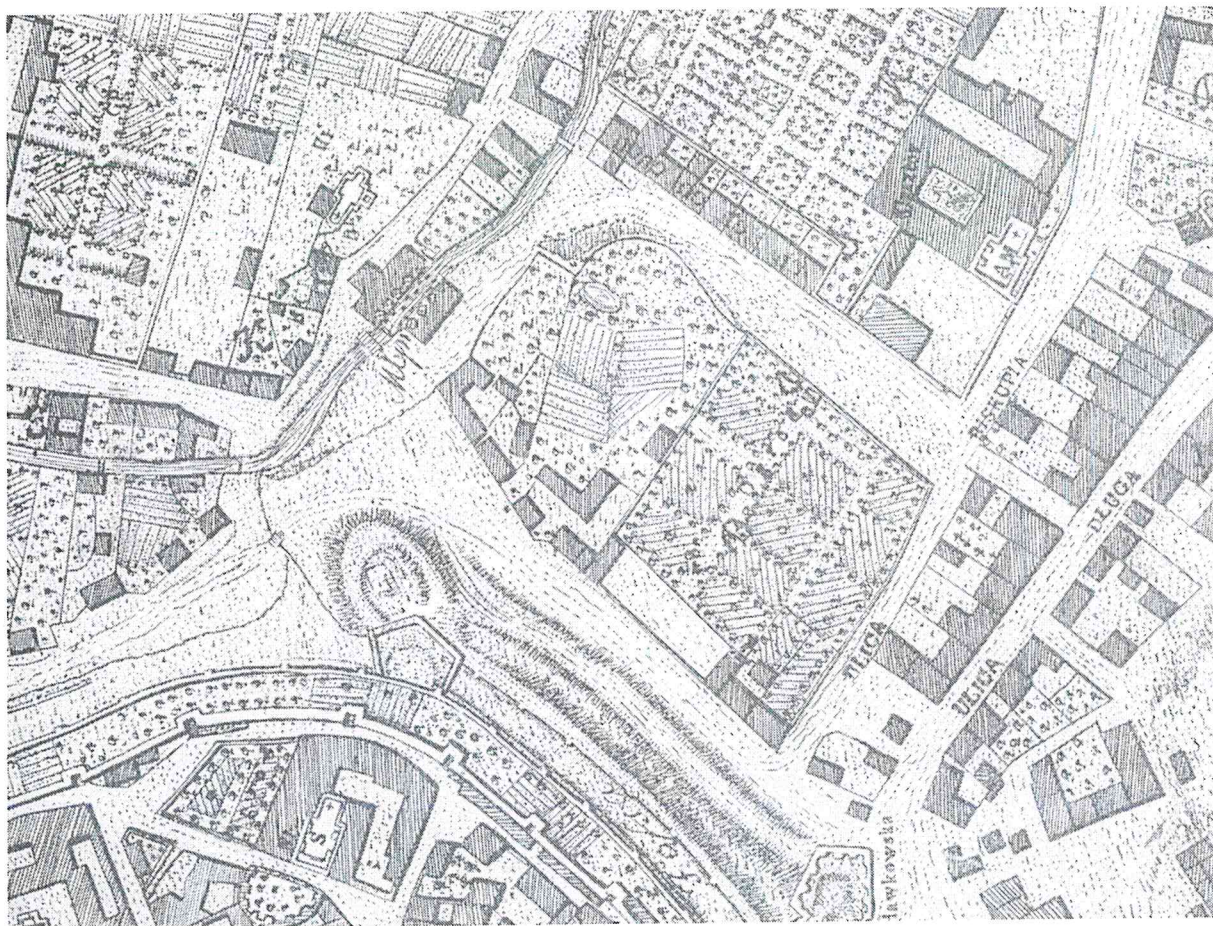
- Widok na pałac Tyszkiewiczów od strony wschodniej, fot. przed 1890 r., neg. w zbiorach PIK MNK, sygn. 8227
- Pomnik Rejtana, widoczny fragment pałacu Tyszkiewiczów i oficyny, fot. Ignacy Krieger, około 1890 r., [w.] *Album fotografii dawnego Krakowa z atelier Ignacego Kriegera*, Kraków 1989
- Widok na pałac Tyszkiewiczów od strony wschodniej, fot. Walery Rzewuski, 1891 r., neg. w zbiorach PIK MNK, sygn. 5724

Bibliografia

- A. Kuder, *Kraków. Budynek przy ul. Garbarskiej 1, ekspertyza konserwatorska*, mps MBP Kraków 1972, [w:] Archiwum Państwowe w Krakowie, oddz. ul. Lubicz, sygn. MBP f. 346
- Z. Beiersdorf, *Kraków. Stary i Nowy Kleparz oraz Nowa Wesola i Lubicz. Studium historyczno-urbanistyczne*, t. I tekst, mps PKZ Kraków 1979-1981
- L. Lameński, Tadeusz Stryeński, *Znak*, R. 32:1980, s. 1694-1703
- J. Purchla, *Jak powstał nowoczesny Kraków*, Kraków 1990
- M. Rożek, *Przewodnik po zabytkach i kulturze Krakowa*, Kraków 1993
- *Encyklopedia Krakowa*, Kraków 2000
- L. Danilczyk, M. Kasprzyk, *Dokumentacje konserwatorskie dla wnętrz urbanistycznych w Krakowie: I Obwodnica i ul. Długa*, mps PKZ ARKONA, Kraków 2002
- Z. Beiersdorf, *Rezydencje ziemiańskie Krakowa w drugiej połowie XIX w.*, [w:] *Pałace miejskie Krakowa. Materiały sesji naukowej odbytej 18 maja 2002 roku*, Kraków 2003
- L. Danilczyk, M. Kasprzyk, *Kraków, studium waloryzacji przestrzeni publicznych. Miasto pomnik część północna obszar dawnych dzielnic Piasek i Kleparz*, mps PKZ ARKONA, Kraków 2005

strony internetowe

- www.skozki.krakow.pl
- www.antis.com.pl

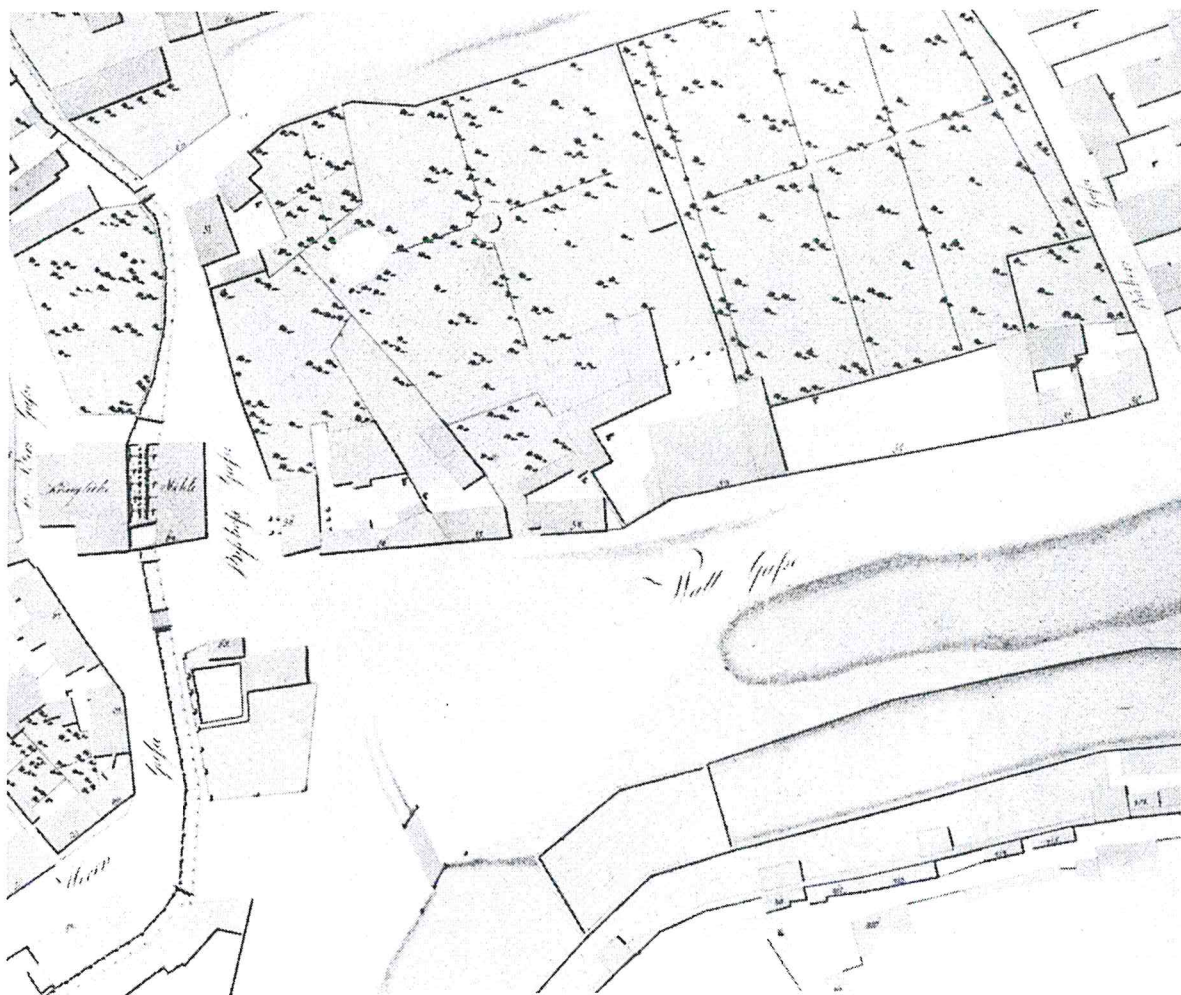

I/1.

Plan Krakowa Kołłątajowski z 1785 r., fragment obejmujący teren obecnej działki pałacu
Tyszkiewiczów przy zespole Młyna Górnego

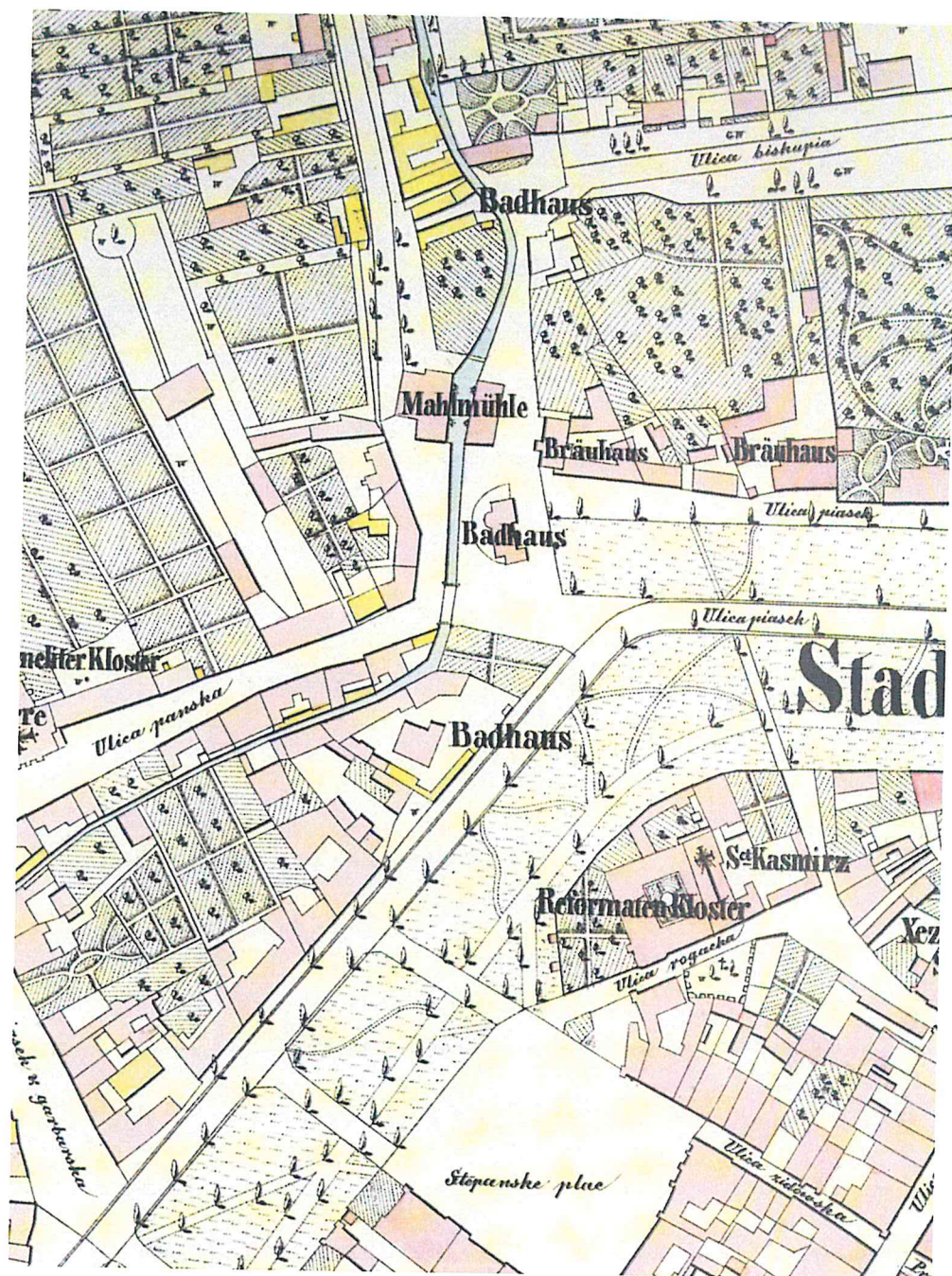
oryg. MHmK, sygn. 2104/VIII

repr.za: *Plan Krakowa Kołłątajowski*, Zeszyty Naukowe AGH, Geodezja zeszyt 53,
Kraków 1978

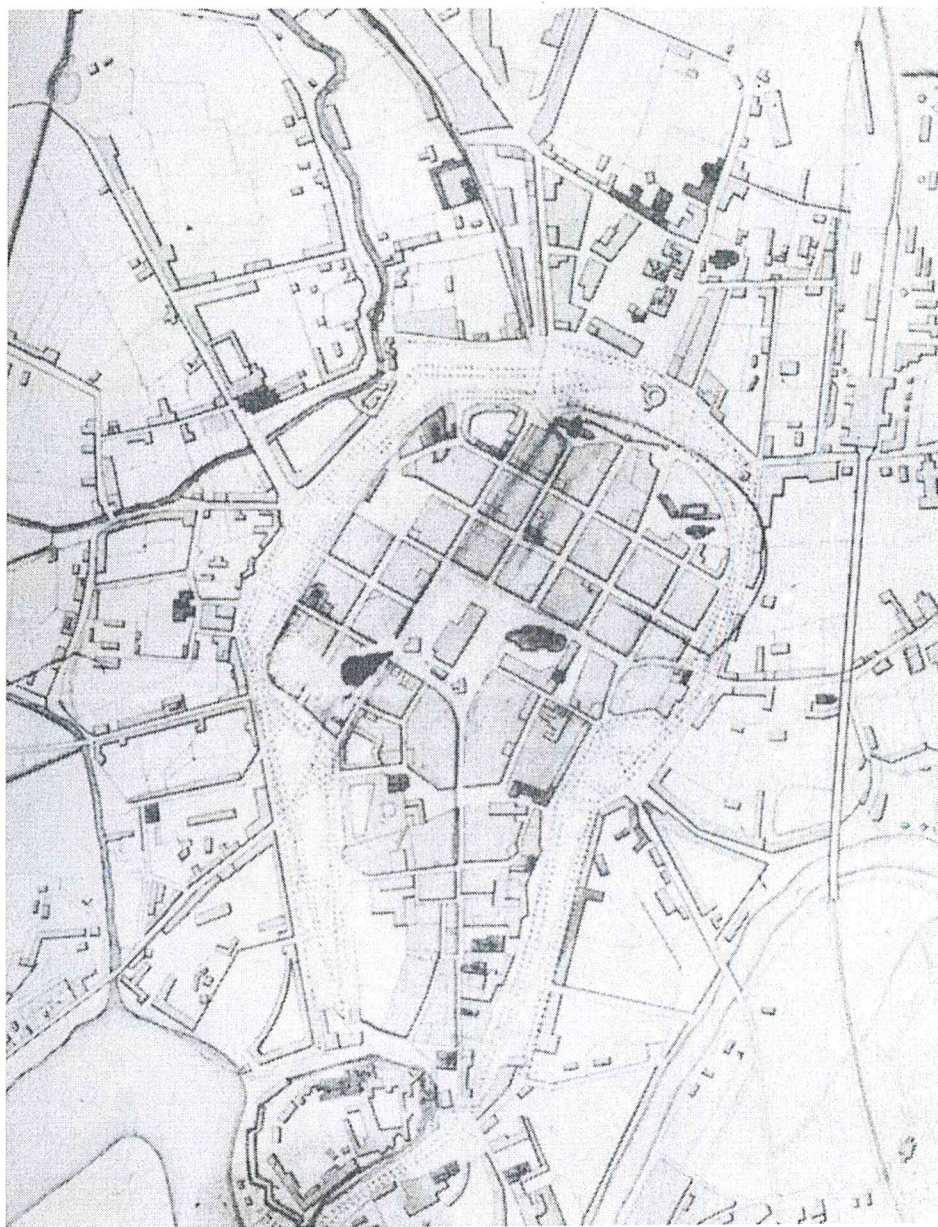
I/2.

Plan miasta Krakowa Ignacego Enderle z lat 1802-1808 tak zwany senacki, fragment obejmujący teren obecnej działki pałacu Tyszkiewiczów z widoczną zabudową
 Repr. za: *Plan miasta Krakowa Ignacego Enderle z lat 1802-1808 tak zwany senacki wraz z Wykazem realności miasta z początku XIX wieku*, wyd. H. Münch, Kraków 1959

I/3.

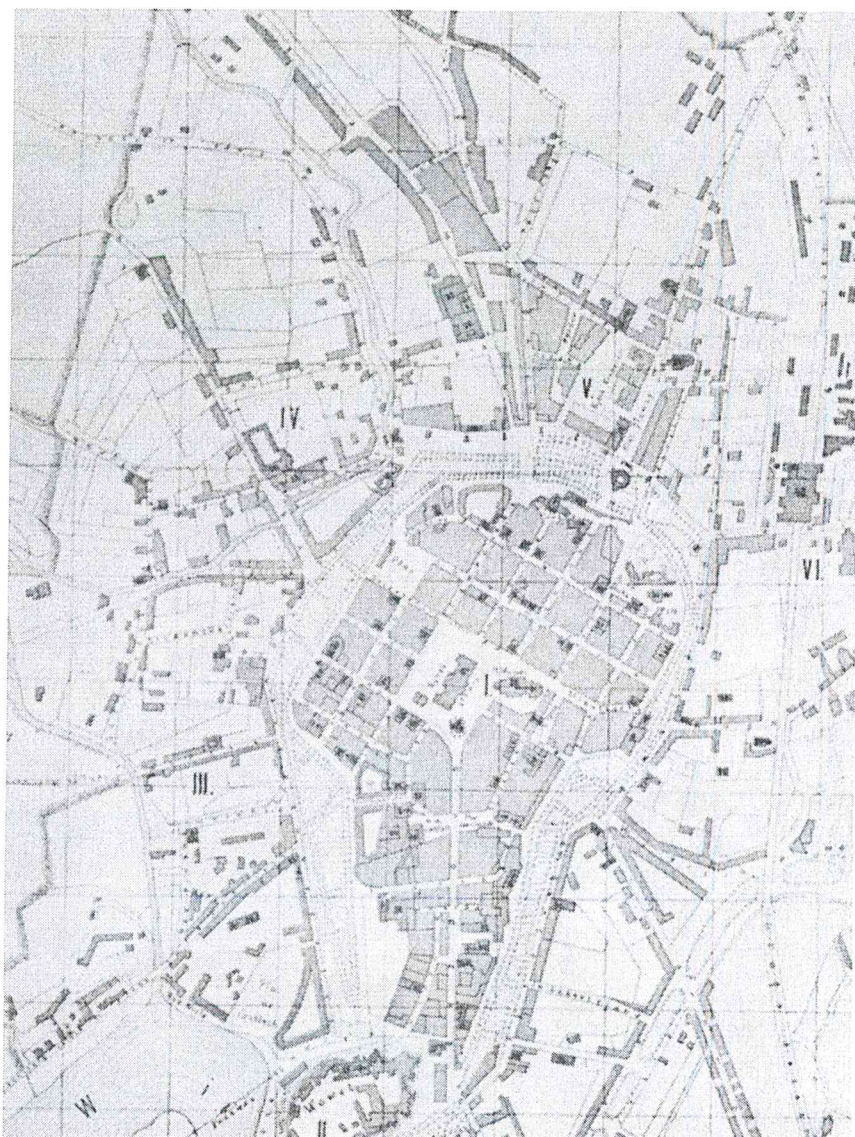
Plan katastralny Krakowa z 1848 r., fragment obejmujący teren obecnej działki pałacu Tyszkiewiczów z budynkiem łaźni
 oryg. CAW Warszawa-Rembertów, depozyt w zbiorach PKZ
 „ARKONA”
 repr. PKZ „ARKONA”

I/4.

Plan turystyczny Krakowa z 1878 r., fragment obejmujący teren obecnej działki pałacu Tyszkiewiczów z ówczesną zabudową - budynkiem łazienek i przyległego budynku od południa

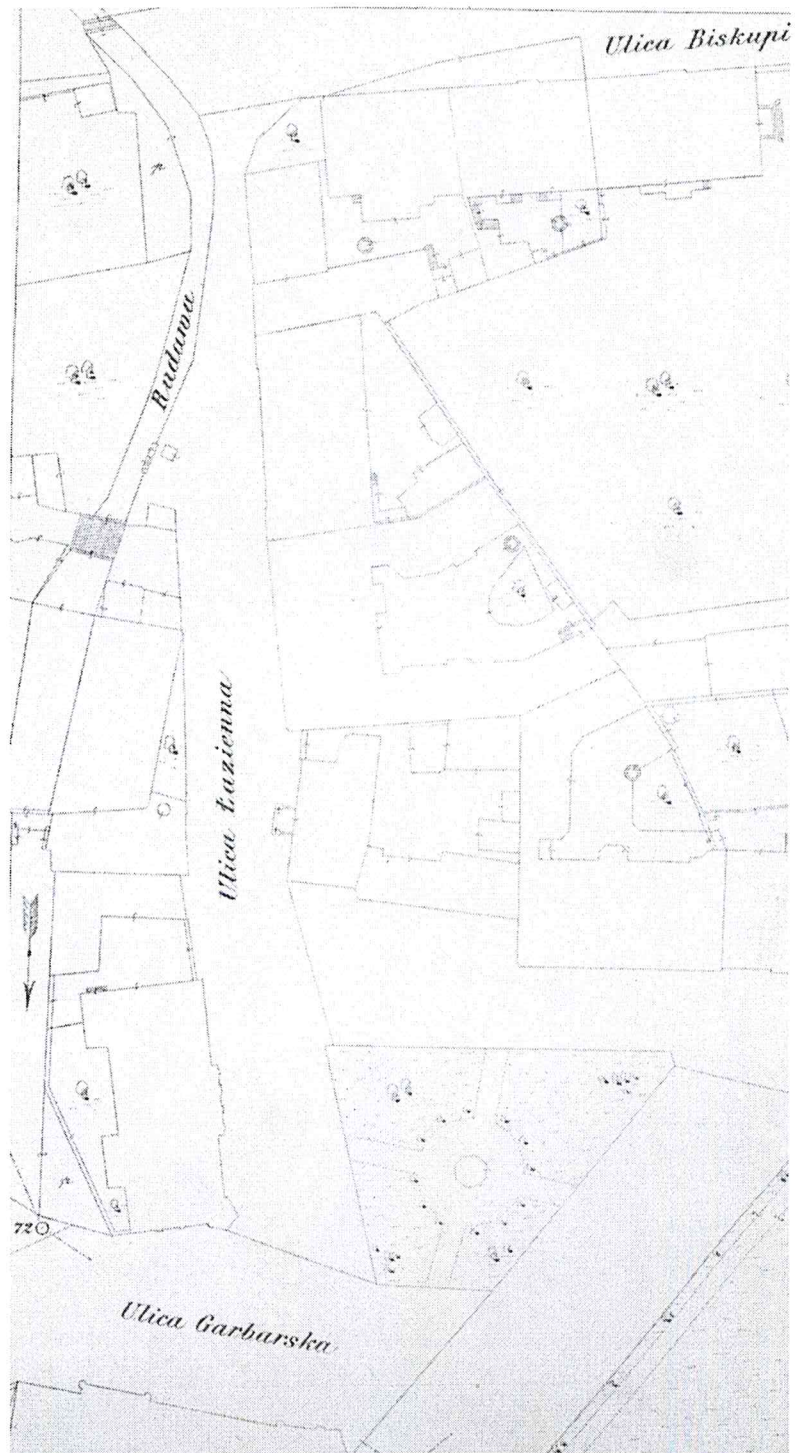
Repr. za: *Katalog dawnych map wielkoskalowych Krakowa XVI-XIX w.*, Kraków 1981

I/5.

Plan turystyczny Krakowa z 1881 r., fragment obejmujący teren obecnej działki pałacu Tyszkiewiczów z ówczesną zabudową - budynkiem łazienek i przyległego budynku od południa

Repr. za: *Katalog dawnych map wielkoskalowych Krakowa XVI-XIX w.*, Kraków 1981

I/6.

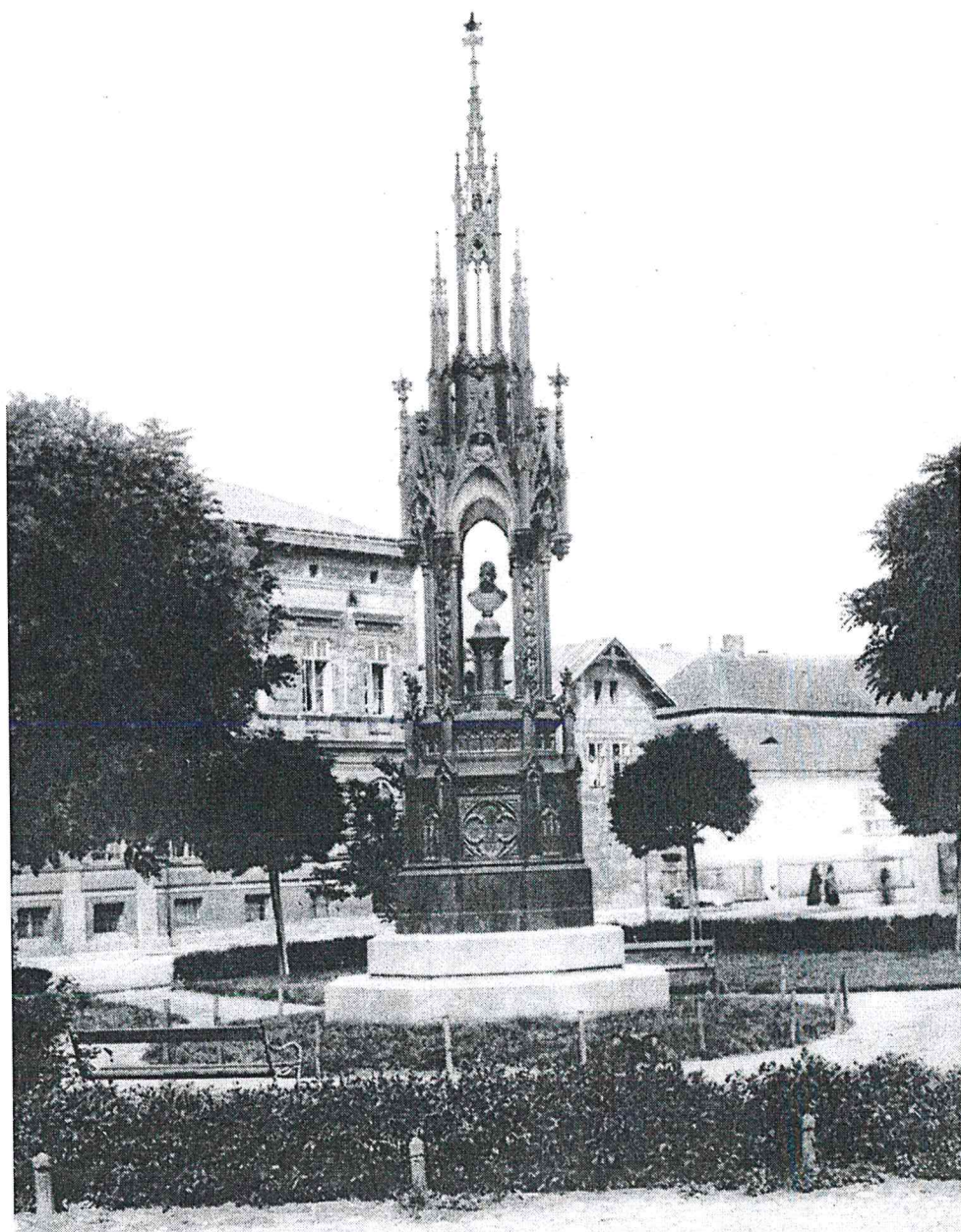
Plan katastralny Krakowa z 1907 r., fragment obejmujący teren obecnej działki pałacu Tyszkiewiczów z budynkami pałacu i oficyny

oryg. CAW Warszawa-Rembertów, depozyt w zbiorach PKZ „ARKONA”

repr. PKZ „ARKONA”

II/1.
Widok zachodniego odcinka ulicy Basztowej od strony wschodniej, w głębi pałac
Tyszkiewiczów z oficyną. Fot. sprzed 1890 r.
Repr. PIK MNK, sygn. 8727

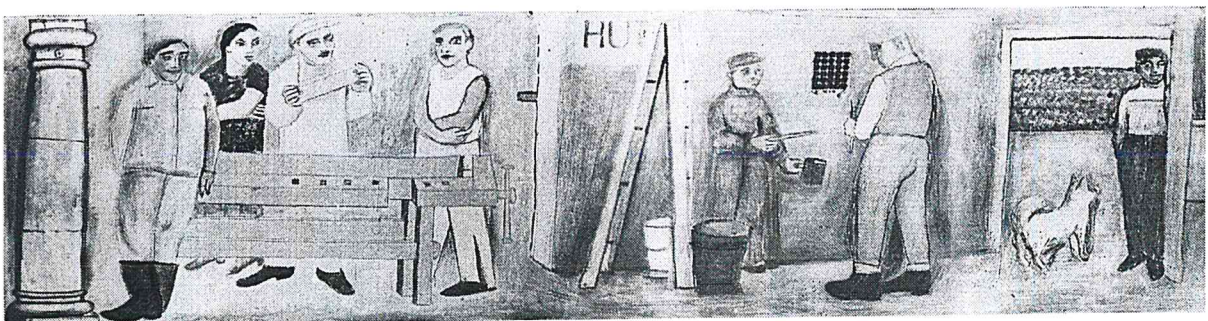
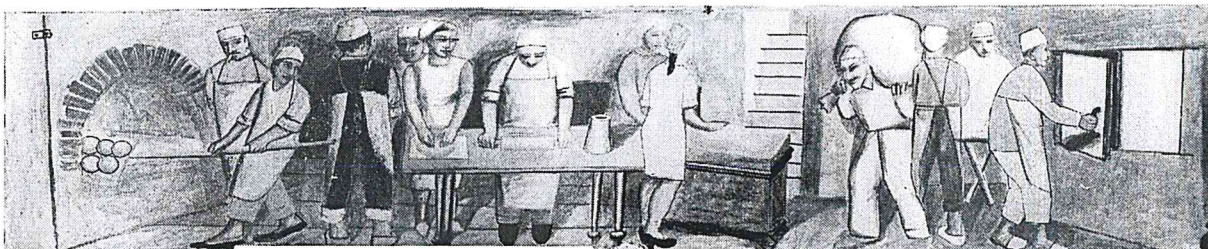
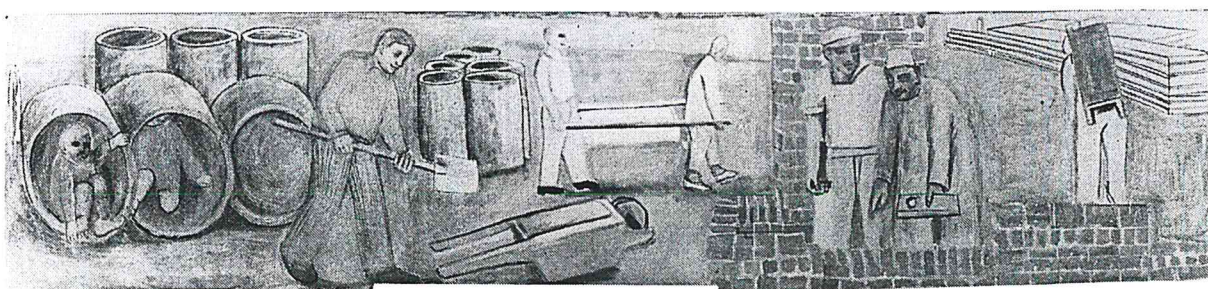
II/2.

Pomnik Rejtana, w tle pałac Tyszkiewiczów i oficyna. Fot. I. Kriegera z około 1890 r.

Repr. za: *Album fotografii dawnego Krakowa z atelier Ignacego Kriegera*, Kraków 1989

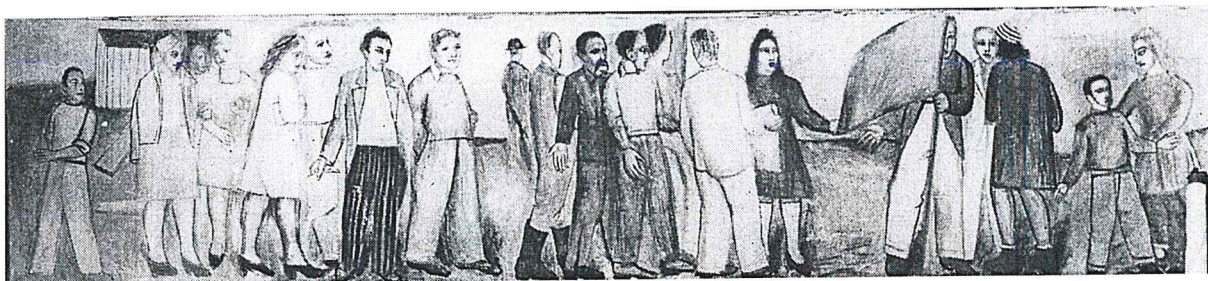
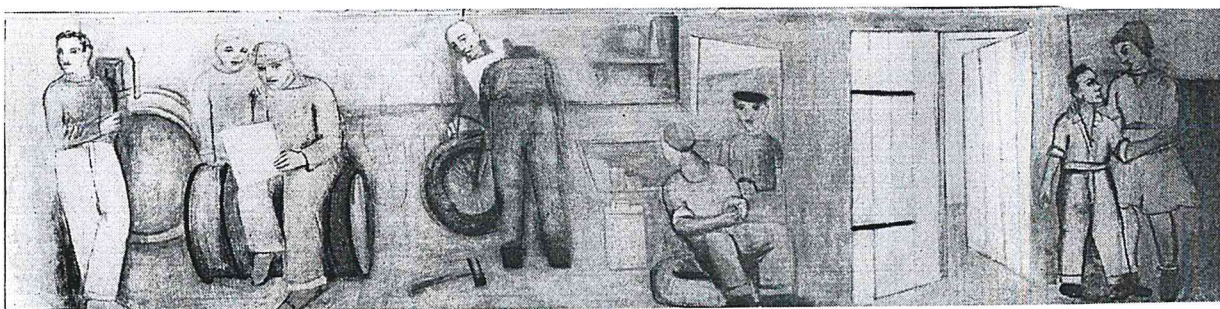
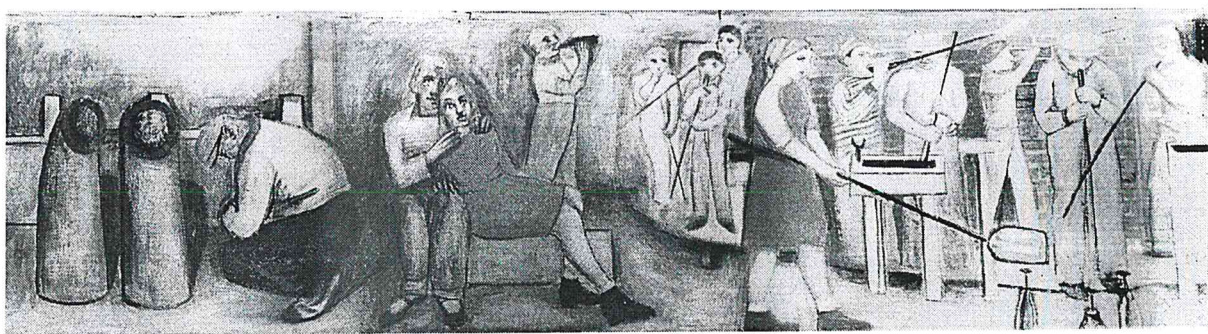

II/3.
Widok zachodniego odcinka ulicy Basztowej od strony wschodniej, w
głębi pałac Tyszkiewiczów z oficyną. Fot. W. Rzewuskiego z 1891 r.
Repr. PIK MNK, sygn. 5724

II/4.

Pałac Tyszkiewiczów. Fryz Jerzego Nowosielskiego zapewne w środkowym pomieszczeniu traktu wschodniego parteru. 2. połowa lat 40. XX w. Odcinki od lewej do prawej (ciąg dalszy na il. II/5). Cyfrowe opracowanie i montaż fotografii archiwalnych
Repr. dzięki uprzejmości Starmach Gallery

II/5.

Pałac Tyszkiewiczów. Fryz Jerzego Nowosielskiego zapewne w środkowym pomieszczeniu traktu wschodniego parteru. 2. połowa lat 40. XX w. Część środkowa i prawa (por. II/4).

Cyfrowe opracowanie i montaż fotografii archiwalnych

Repr. dzięki uprzejmości Starmach Gallery

III/1.

Zespół pałacu Tyszkiewiczów u zbiegu ulic Garbarskiej, Asnyka i Łobzowskiej
Widok od strony południowo-wschodniej

Fot. PKZ „ARKONA” 2008

III/2.

Zespół pałacu Tyszkiewiczów u zbiegu ulic Garbarskiej, Asnyka i Łobzowskiej
Widok od strony północno-wschodniej

Fot. PKZ „ARKONA” 2008

III/3.

Zespół pałacu Tyszkiewiczów u zbiegu ulic Garbarskiej, Asnyka i Łobzowskiej
Widok od strony południowo-zachodniej

Fot. PKZ „ARKONA” 2008

III/4.

Zespół pałacu Tyszkiewiczów u zbiegu ulic Garbarskiej, Asnyka i Łobzowskiej

Widok od strony północno-zachodniej

Fot. PKZ „ARKONA” 2008

III/5.

Zespół pałacu Tyszkiewiczów u zbiegu ulic Garbarskiej, Asnyka i Łobzowskiej
Pałac, elewacja południowa, widok od strony południowo-wschodniej
Fot. PKZ „ARKONA” 2008

III/6.

Zespół pałacu Tyszkiewiczów u zbiegu ulic Garbarskiej, Asnyka i Łobzowskiej
Pałac, elewacja północna, widok od strony północno-wschodniej
Fot. PKZ „ARKONA” 2008

III/7.

Zespół pałacu Tyszkiewiczów u zbiegu ulic Garbarskiej, Asnyka i Łobzowskiej
Oficyna, widok od strony wschodniej

Fot. PKZ „ARKONA” 2008

III/8.

Zespół pałacu Tyszkiewiczów u zbiegu ulic Garbarskiej, Asnyka i Łobzowskiej
Oficyna, widok od strony zachodniej

Fot. PKZ „ARKONA” 2008

III/9.
Zespół pałacu Tyszkiewiczów u zbiegu ulic Garbarskiej, Asnyka i Łobzowskiej
Pałac. Piwnice – korytarz. Widok od strony północnej
Fot. PKZ „ARKONA” 2008

III/10.

Zespół pałacu Tyszkiewiczów u zbiegu ulic Garbarskiej, Asnyka i Łobzowskiej
Pałac. Piwnice – pomieszczenie w południowej części traktu wschodniego

Fot. PKZ „ARKONA” 2008

III/11.

Zespół pałacu Tyszkiewiczów u zbiegu ulic Garbarskiej, Asnyka i Łobzowskiej
Pałac. Piwnice – pomieszczenie w północnej części traktu wschodniego

Fot. PKZ „ARKONA” 2008

III/12.

Zespół pałacu Tyszkiewiczów u zbiegu ulic Garbarskiej, Asnyka i Łobzowskiej
Pałac. Piwnice – pomieszczenia w środkowej części traktu wschodniego

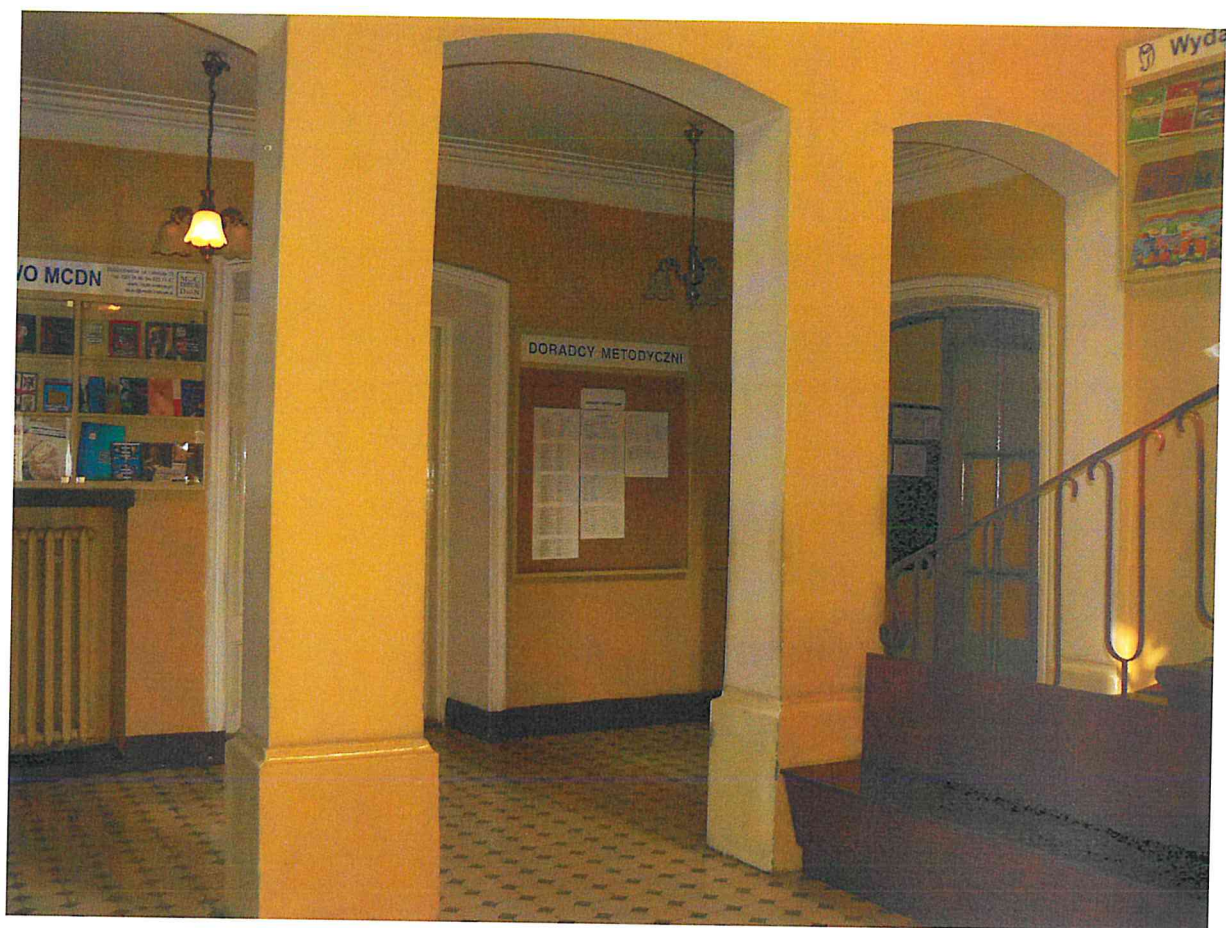
Fot. PKZ „ARKONA” 2008

III/13.

Zespół pałacu Tyszkiewiczów u zbiegu ulic Garbarskiej, Asnyka i Łobzowskiej
Pałac. Główna klatka schodowa – pasaż na parterze. Widok od strony
południowej

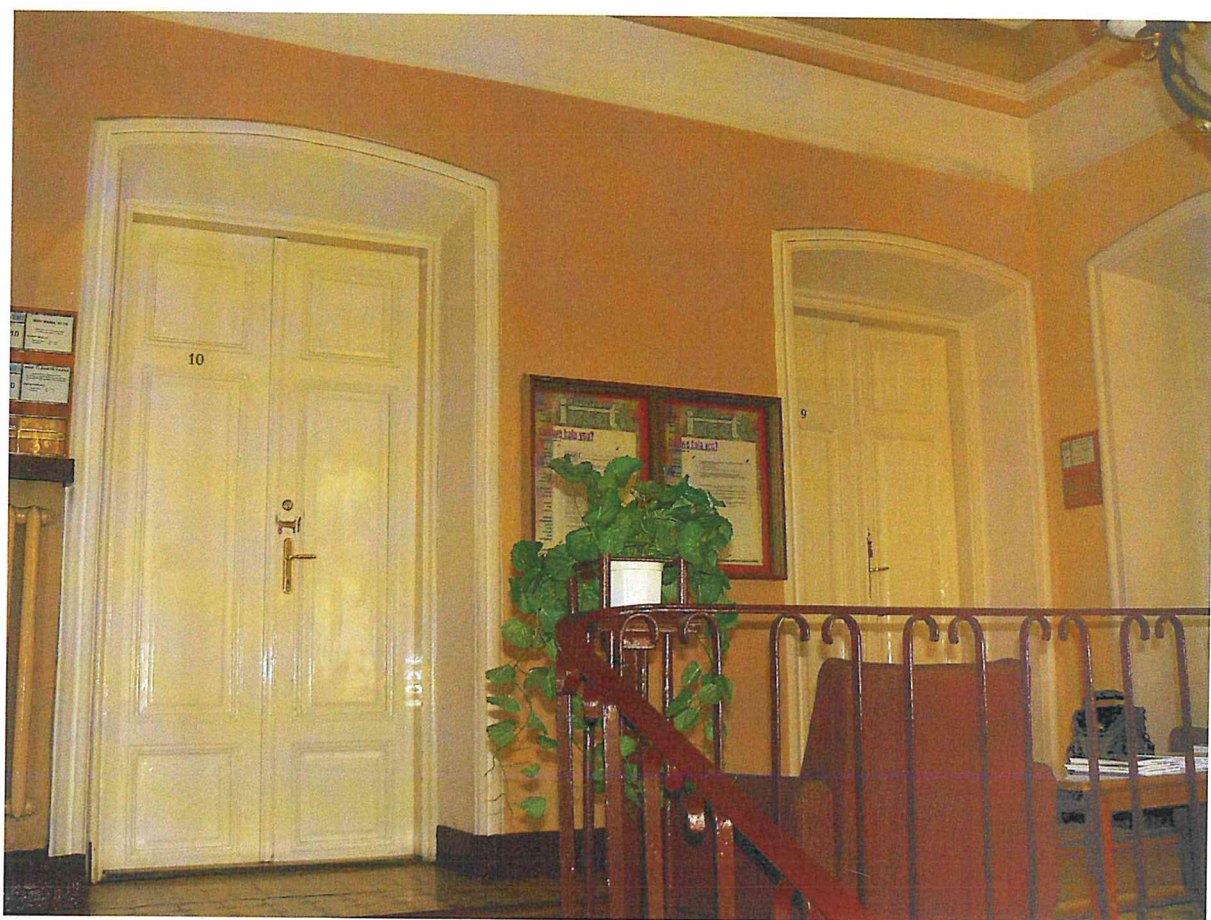
Fot. PKZ „ARKONA” 2008

III/14.

Zespół pałacu Tyszkiewiczów u zbiegu ulic Garbarskiej, Asnyka i Łobzowskiej
Pałac. Główna klatka schodowa – przejścia arkadowe z pasażu do głównej części
klatki schodowej

Fot. PKZ „ARKONA” 2008

III/15.

Zespół pałacu Tyszkiewiczów u zbiegu ulic Garbarskiej, Asnyka i Łobzowskiej
Pałac. Główna klatka schodowa – galeria na piętrze

Fot. PKZ „ARKONA” 2008

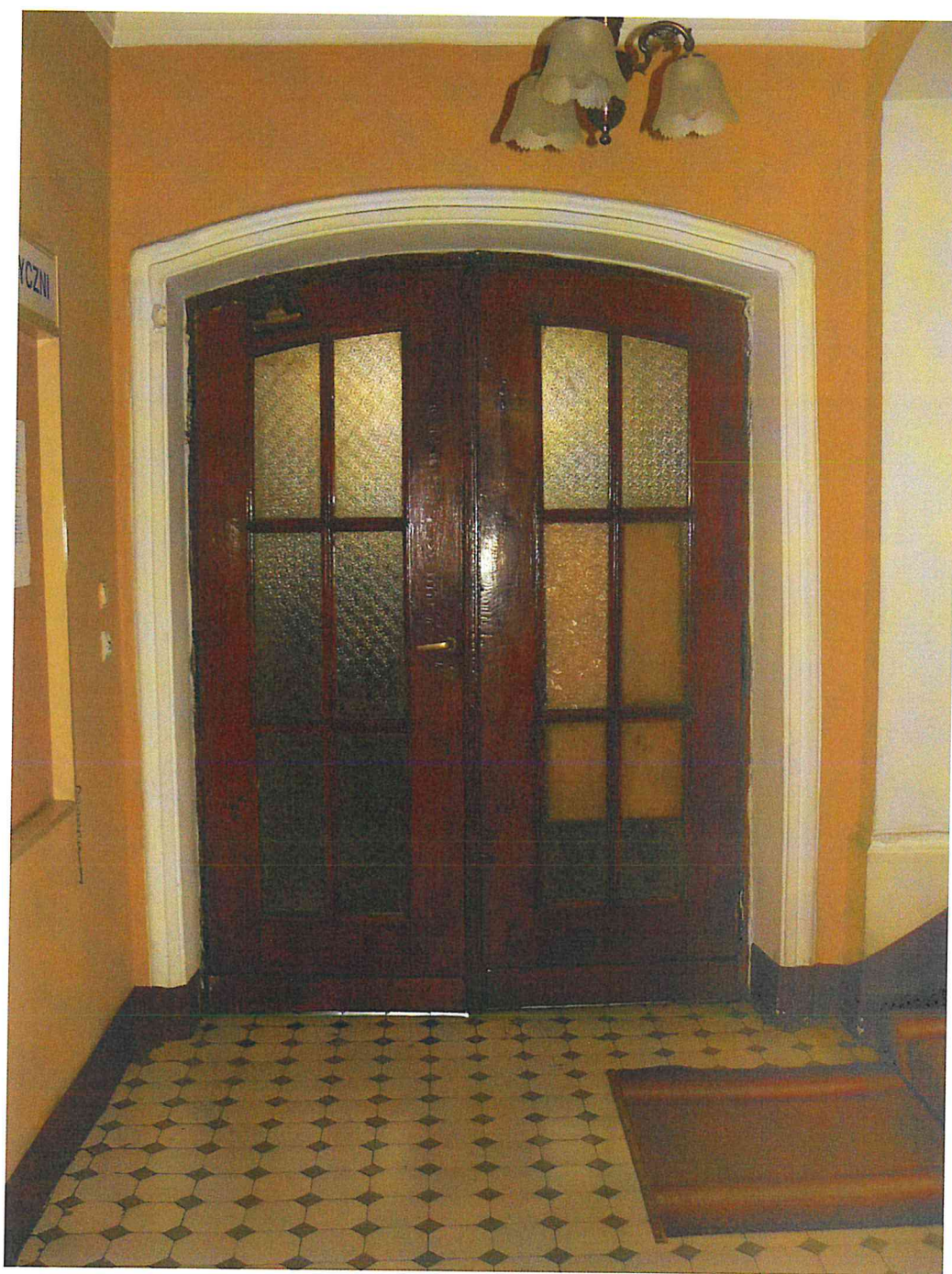

III/16.

Zespół pałacu Tyszkiewiczów u zbiegu ulic Garbarskiej, Asnyka i Łobzowskiej

Pałac. Główna klatka schodowa – sufit

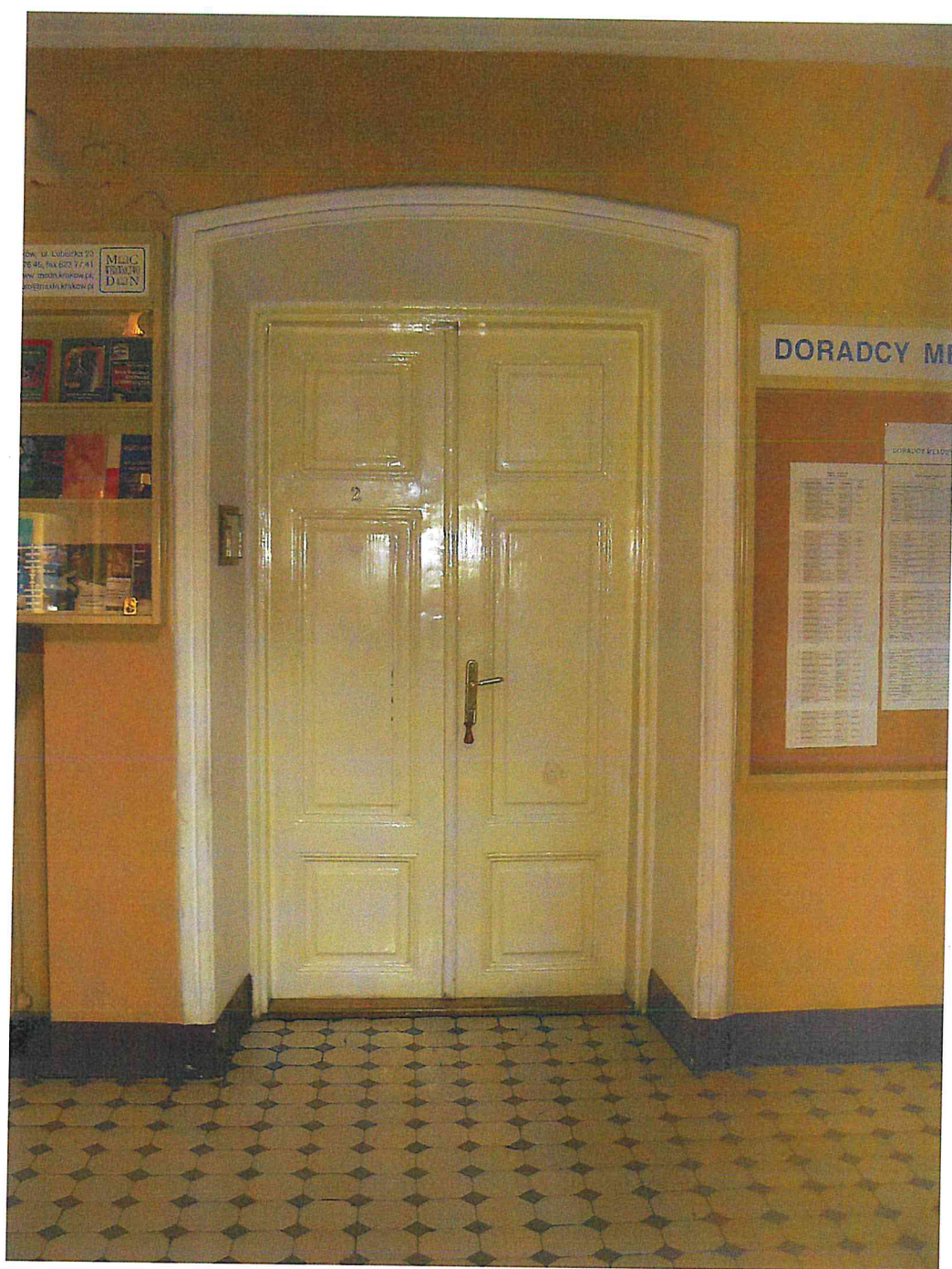
Fot. PKZ „ARKONA” 2008

III/17.

Zespół pałacu Tyszkiewiczów u zbiegu ulic Garbarskiej, Asnyka i Łobzowskiej
Pałac. Główna klatka schodowa – stolarka drzwiowa w przejściu z pasażu do
sieni

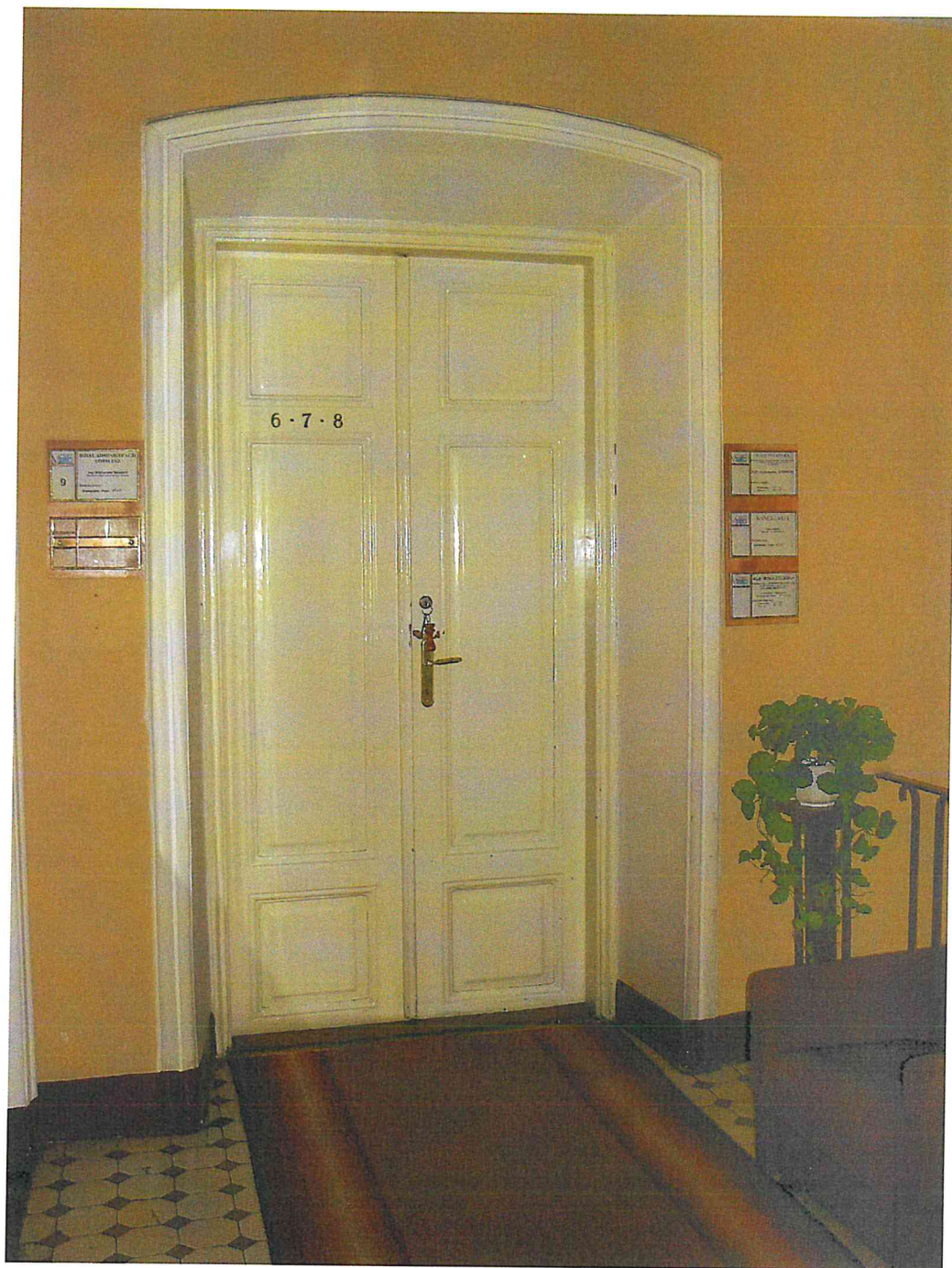
Fot. PKZ „ARKONA” 2008

III/18.

Zespół pałacu Tyszkiewiczów u zbiegu ulic Garbarskiej, Asnyka i Łobzowskiej
Pałac. Główna klatka schodowa – stolarka drzwiowa w przejściu z pasaży do
pomieszczenia w trakcie wschodnim

Fot. PKZ „ARKONA” 2008

III/19.

Zespół pałacu Tyszkiewiczów u zbiegu ulic Garbarskiej, Asnyka i Łobzowskiej
Pałac. Główna klatka schodowa – stolarka drzwiowa w przejściu z galerii do
pomieszczenia w osi południowej

Fot. PKZ „ARKONA” 2008

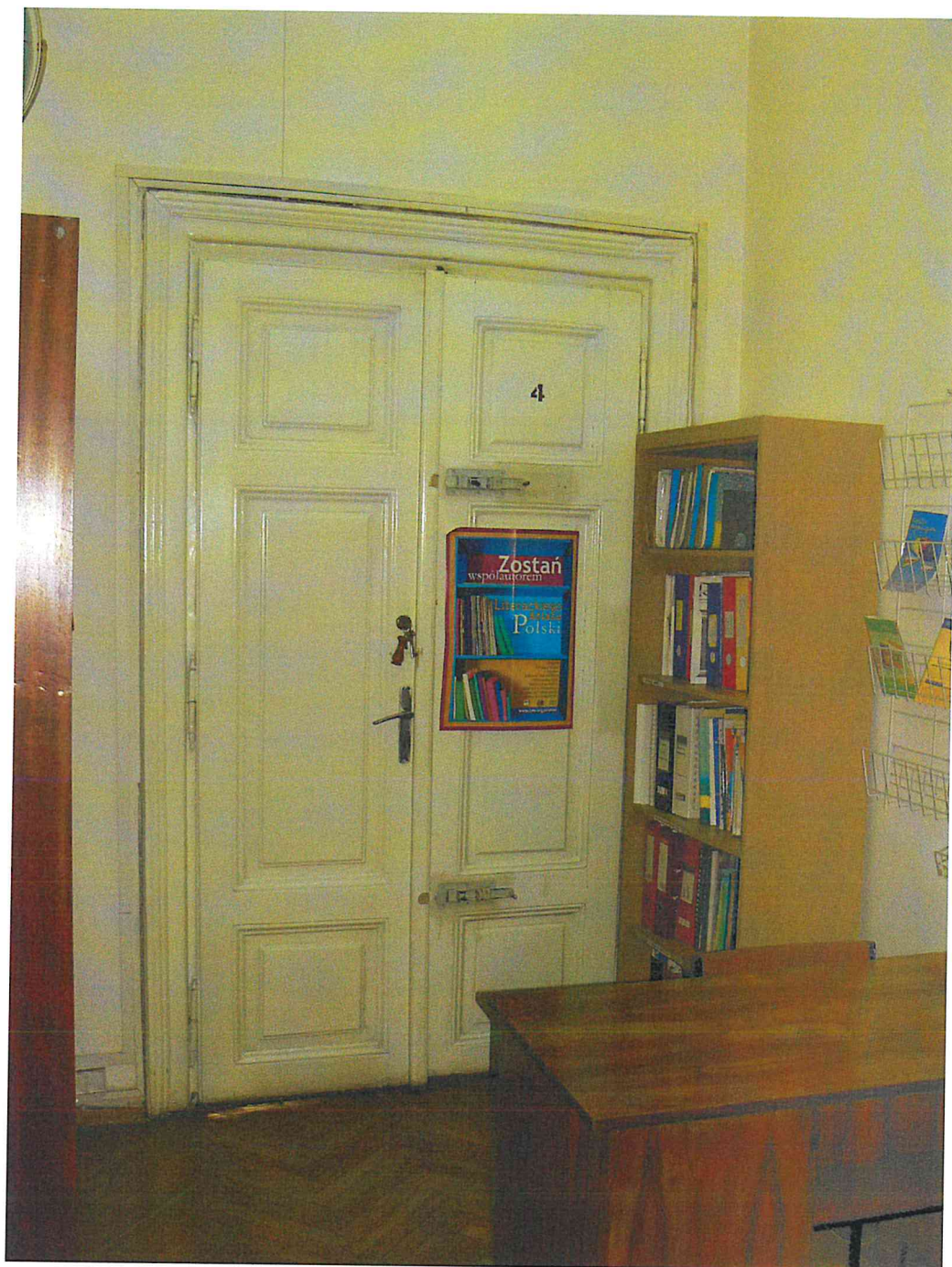
III/20.
Zespół pałacu Tyszkiewiczów u zbiegu ulic Garbarskiej, Asnyka i Łobzowskiej
Pałac. Boczna klatka schodowa
Fot. PKZ „ARKONA” 2008

III/21.

Zespół pałacu Tyszkiewiczów u zbiegu ulic Garbarskiej, Asnyka i Łobzowskiej
Pałac. Parter – pomieszczenie w osi południowej traktu wschodniego

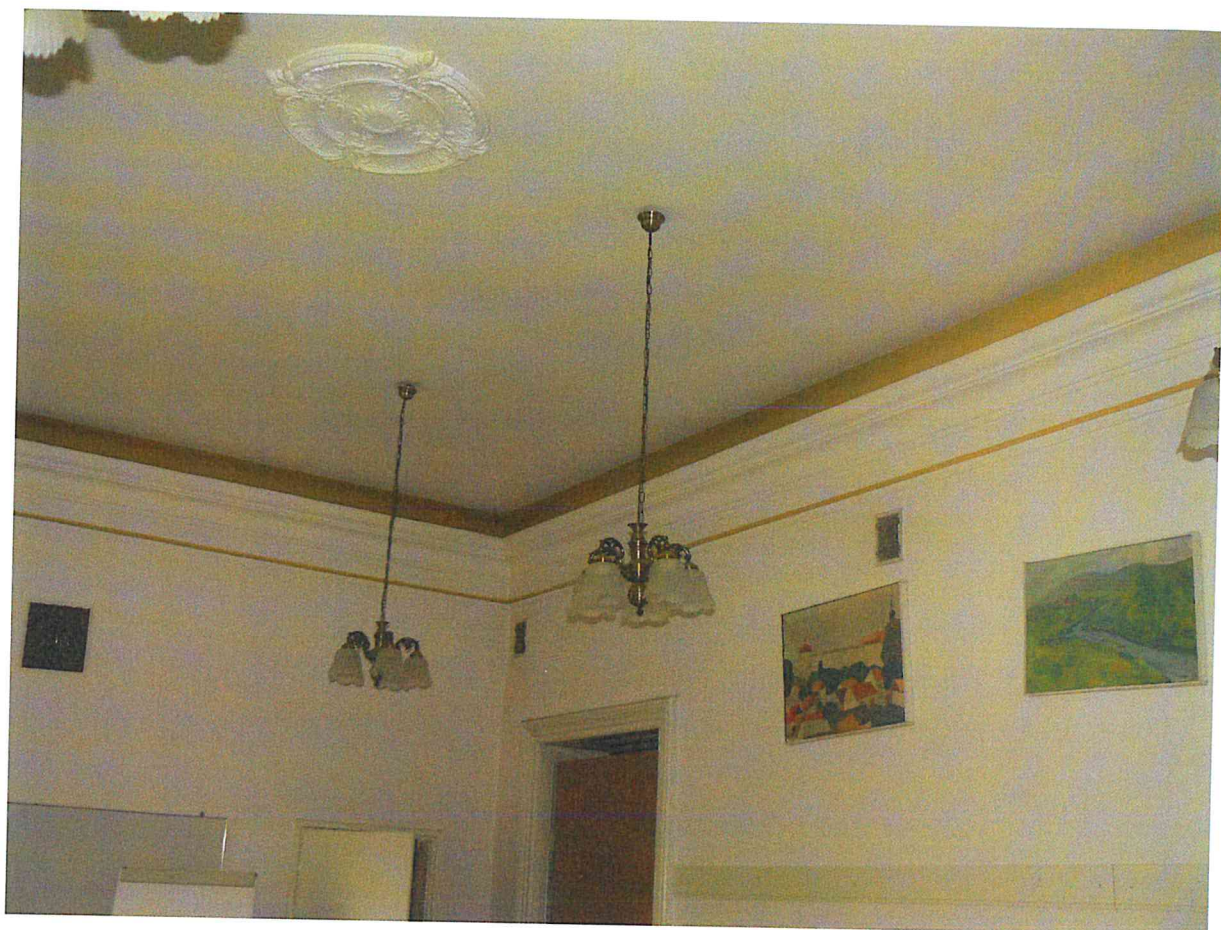
Fot. PKZ „ARKONA” 2008

III/22.

Zespół pałacu Tyszkiewiczów u zbiegu ulic Garbarskiej, Asnyka i Łobzowskiej
Pałac. Parter – stolarka drzwiowa w przejściu między pomieszczeniami w
trakcie zachodnim

Fot. PKZ „ARKONA” 2008

III/23.

Zespół pałacu Tyszkiewiczów u zbiegu ulic Garbarskiej, Asnyka i Łobzowskiej
Pałac. Piętro – pomieszczenie w trakcie zachodnim

Fot. PKZ „ARKONA” 2008

III/24.

Zespół pałacu Tyszkiewiczów u zbiegu ulic Garbarskiej, Asnyka i Łobzowskiej
Pałac. Piętro – pomieszczenie w narożniku południowo-wschodnim
Fot. PKZ „ARKONA” 2008

III/25.

Zespół pałacu Tyszkiewiczów u zbiegu ulic Garbarskiej, Asnyka i Łobzowskiej
Pałac. Piętro – stolarka drzwiowa w przejściu z pomieszczenia w trakcie
zachodnim do bocznej klatki schodowej

Fot. PKZ „ARKONA” 2008

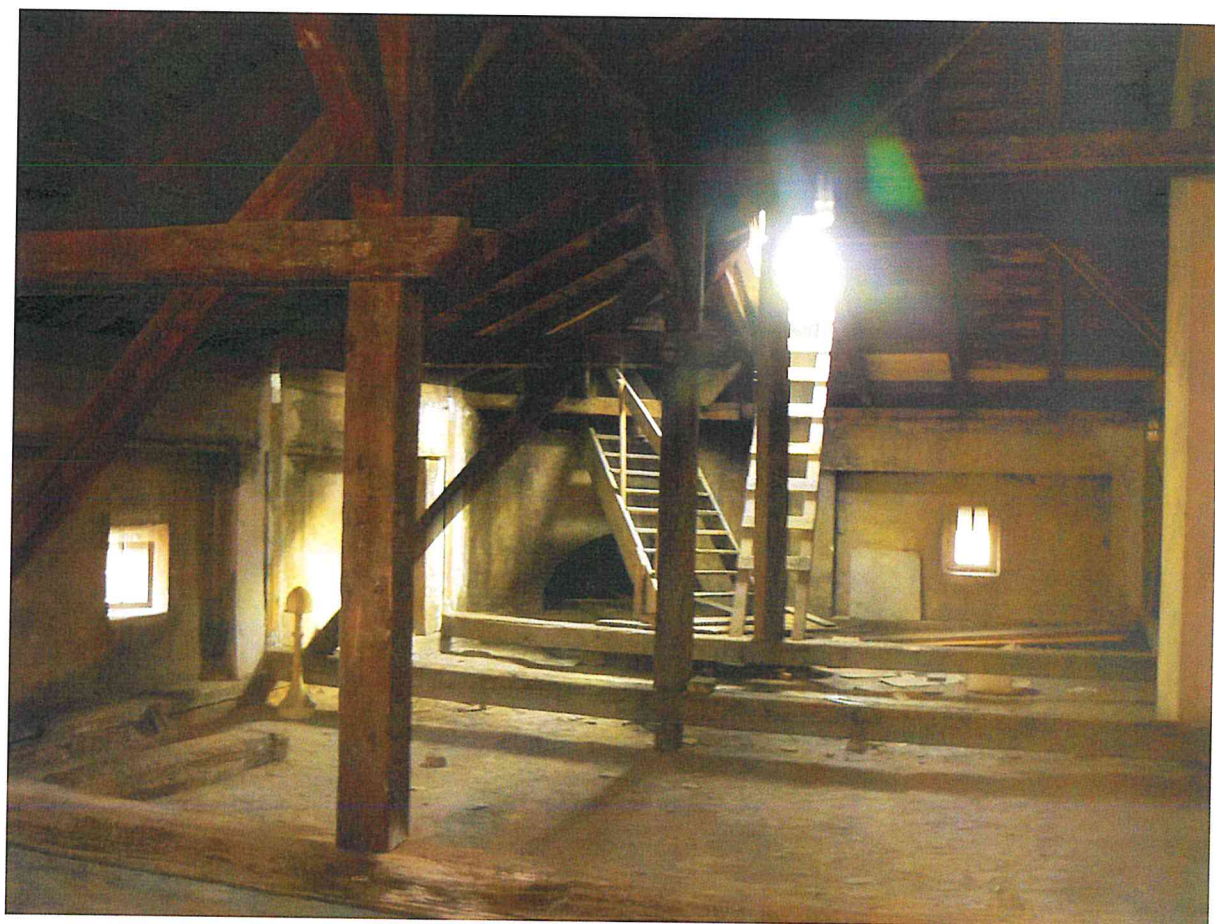

III/26.

Zespół pałacu Tyszkiewiczów u zbiegu ulic Garbarskiej, Asnyka i Łobzowskiej
Pałac. Piętro – stolarka drzwiowa ze szpaletami w przejściu między
pomieszczeniami w części północnej obu traktów
Fot. PKZ „ARKONA” 2008

III/27.
Zespół pałacu Tyszkiewiczów u zbiegu ulic Garbarskiej, Asnyka i Łobzowskiej
Pałac. Piętro – stolarka drzwiowa w przejściu z pomieszczenia w trakcie
wschodnim do korytarza
Fot. PKZ „ARKONA” 2008

III/28.

Zespół pałacu Tyszkiewiczów u zbiegu ulic Garbarskiej, Asnyka i Łobzowskiej
Pałac. Strych, widok od strony północnej

Fot. PKZ „ARKONA” 2008

III/29.

Zespół pałacu Tyszkiewiczów u zbiegu ulic Garbarskiej, Asnyka i Łobzowskiej
Oficyna. Piwnice – komory w skrzydle południkowym, widok od strony północno-
wschodniej

Fot. PKZ „ARKONA” 2008

III/30.

Zespół pałacu Tyszkiewiczów u zbiegu ulic Garbarskiej, Asnyka i Łobzowskiej
Oficyna. Piwnice – komora w skrzydle równoleżnikowym

Fot. PKZ „ARKONA” 2008

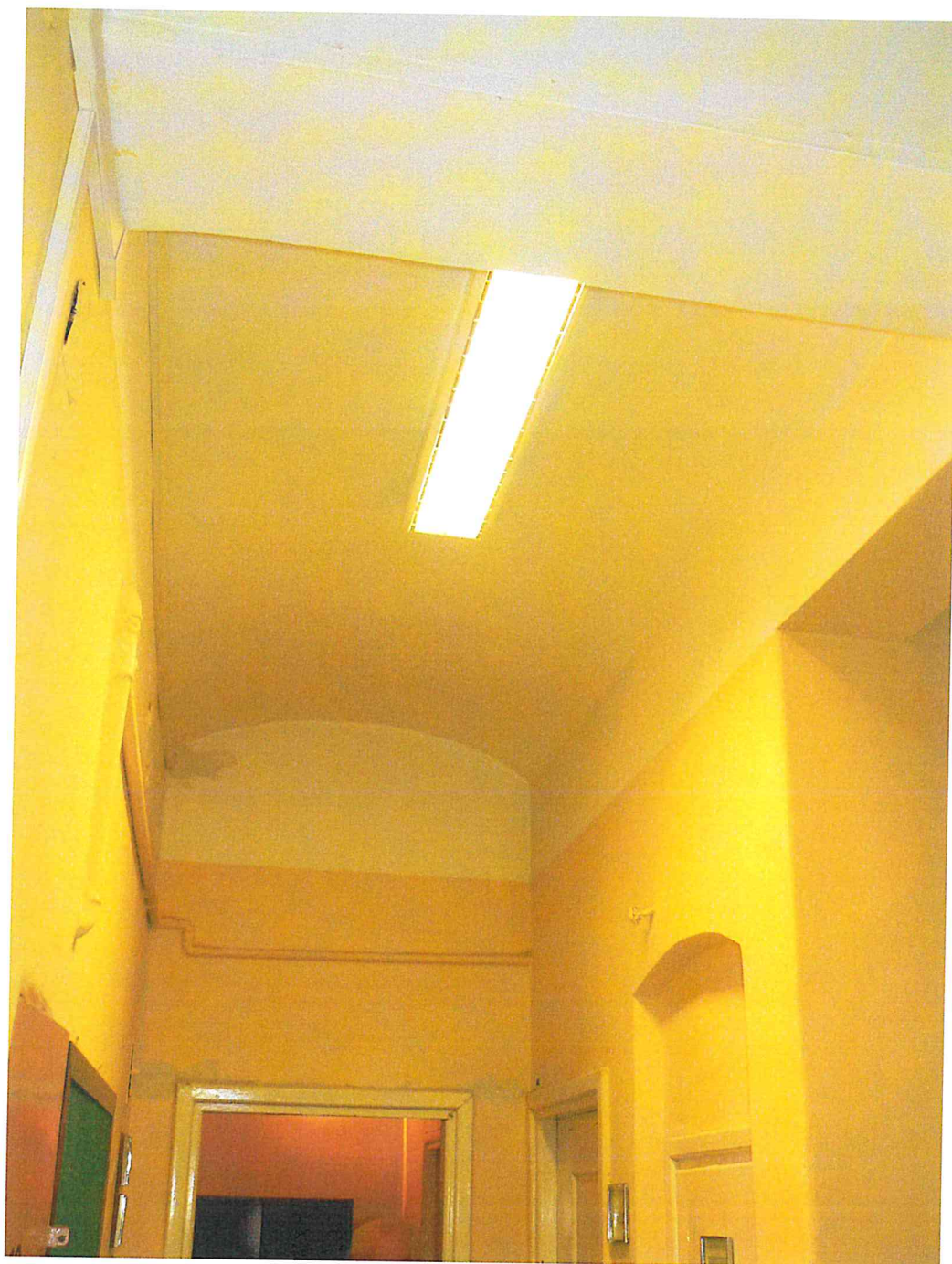

III/31.

Zespół pałacu Tyszkiewiczów u zbiegu ulic Garbarskiej, Asnyka i Łobzowskiej

Oficyna. Piwnice – korytarz

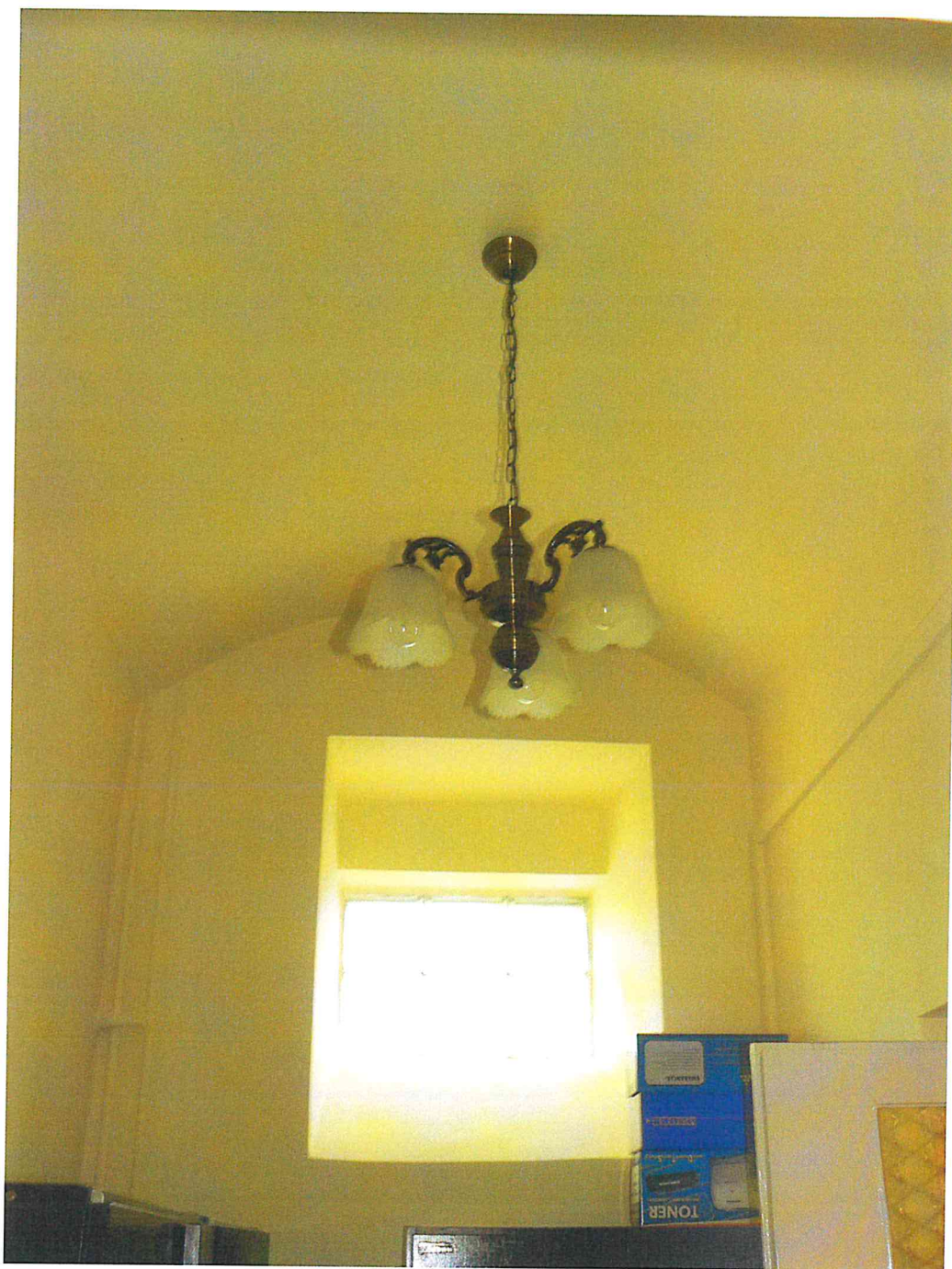
Fot. PKZ „ARKONA” 2008

III/32.
Zespół pałacu Tyszkiewiczów u zbiegu ulic Garbarskiej, Asnyka i Łobzowskiej
Oficyna. Parter – korytarz, widok od strony wschodniej
Fot. PKZ „ARKONA” 2008

III/33.
Zespół pałacu Tyszkiewiczów u zbiegu ulic Garbarskiej, Asnyka i Łobzowskiej
Oficyna. Klatka schodowa
Fot. PKZ „ARKONA” 2008

III/34.

Zespół pałacu Tyszkiewiczów u zbiegu ulic Garbarskiej, Asnyka i Łobzowskiej
Oficyna. Parter – pomieszczenie w skrzydle równoleżnikowym

Fot. PKZ „ARKONA” 2008

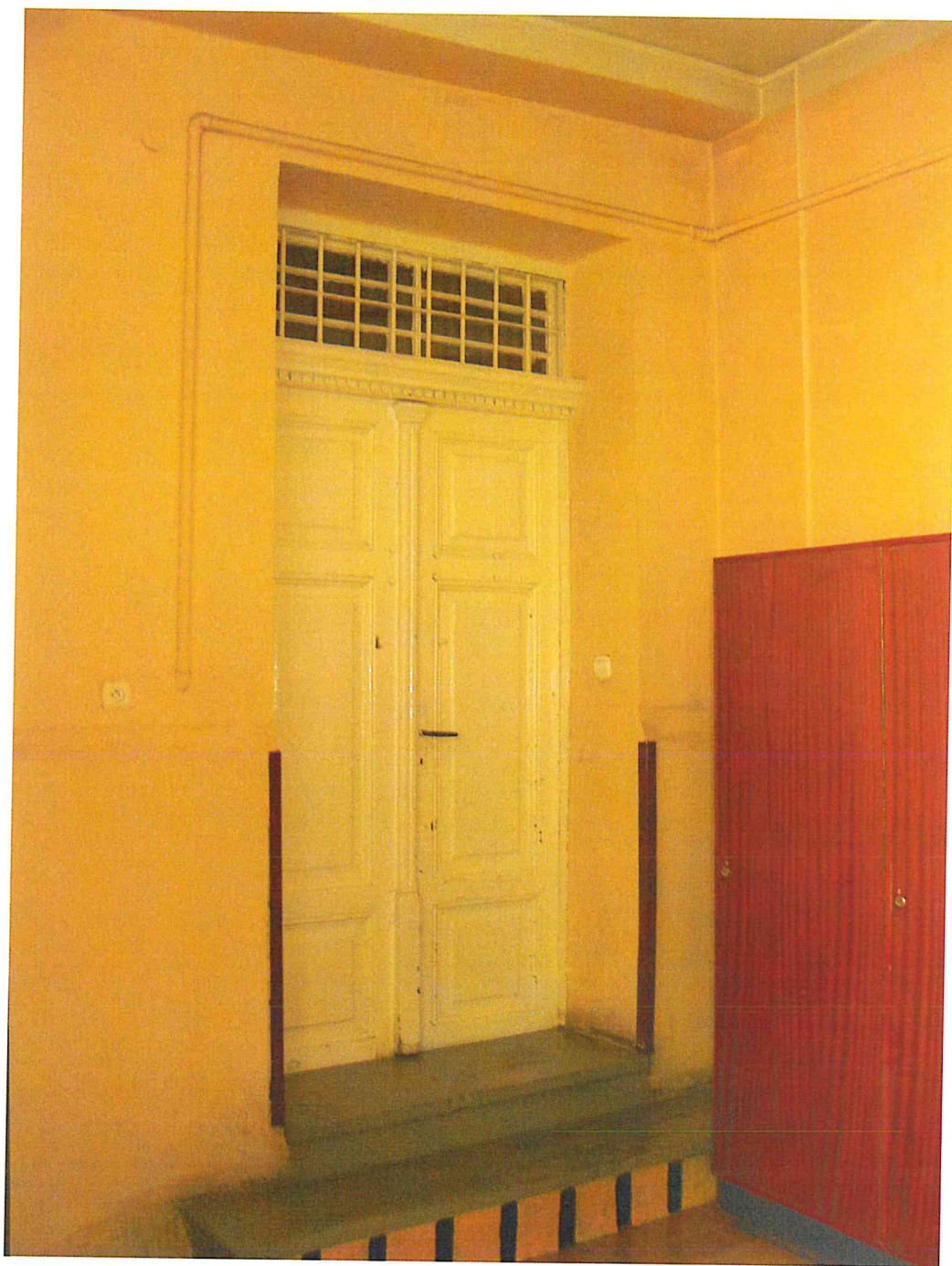

III/35.

Zespół pałacu Tyszkiewiczów u zbiegu ulic Garbarskiej, Asnyka i Łobzowskiej
Oficyna. Parter – pomieszczenie skrajne od wschodu w skrzydle równoleżnikowym
Fot. PKZ „ARKONA” 2008

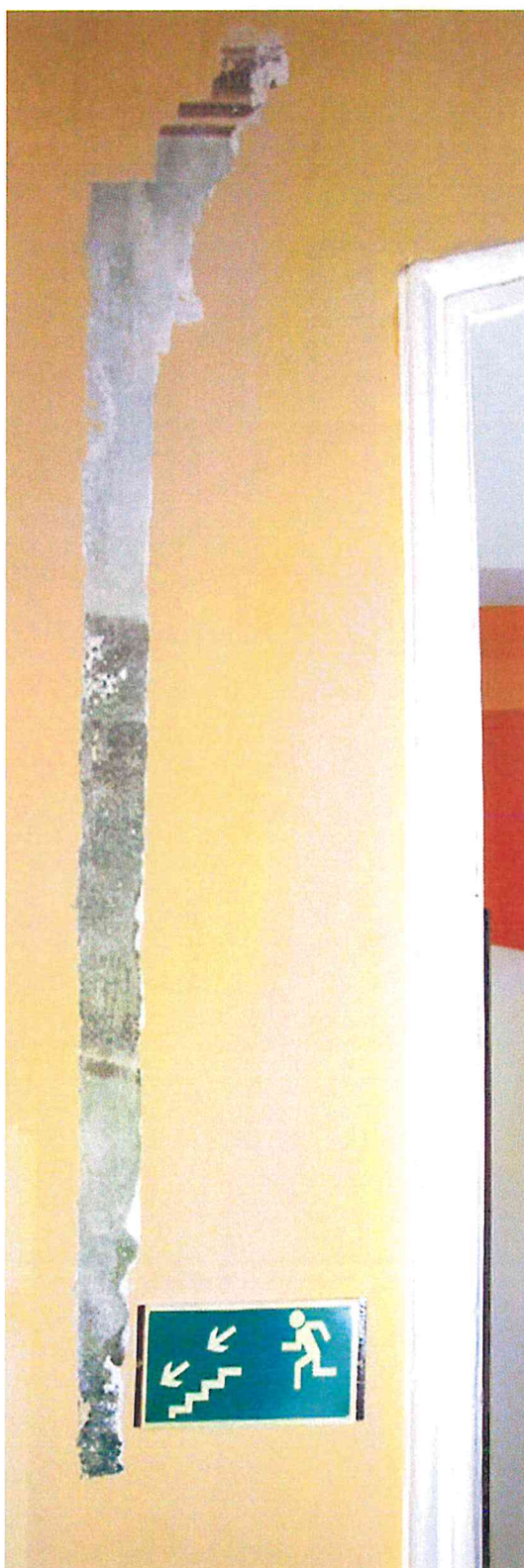

III/36.
Zespół pałacu Tyszkiewiczów u zbiegu ulic Garbarskiej, Asnyka i Łobzowskiej
Oficyna. Strych w skrzydle południowym
Fot. PKZ „ARKONA” 2008

III/37.

Zespół pałacu Tyszkiewiczów u zbiegu ulic Garbarskiej, Asnyka i Łobzowskiej
Przewiązka. Drzwi wejściowe do bocznej klatki schodowej pałacu
Fot. PKZ „ARKONA” 2008

III/38.

Pałac Tyszkiewiczów u zbiegu ul. Garbarskiej, Asnyka i Łobzowskiej Główna klatka schodowa, ściana północna, część prawa. W odkrywcę widoczne elementy pejzażu i ramy (w górnej części)

Fot. A.Mamoń, listopad 2008

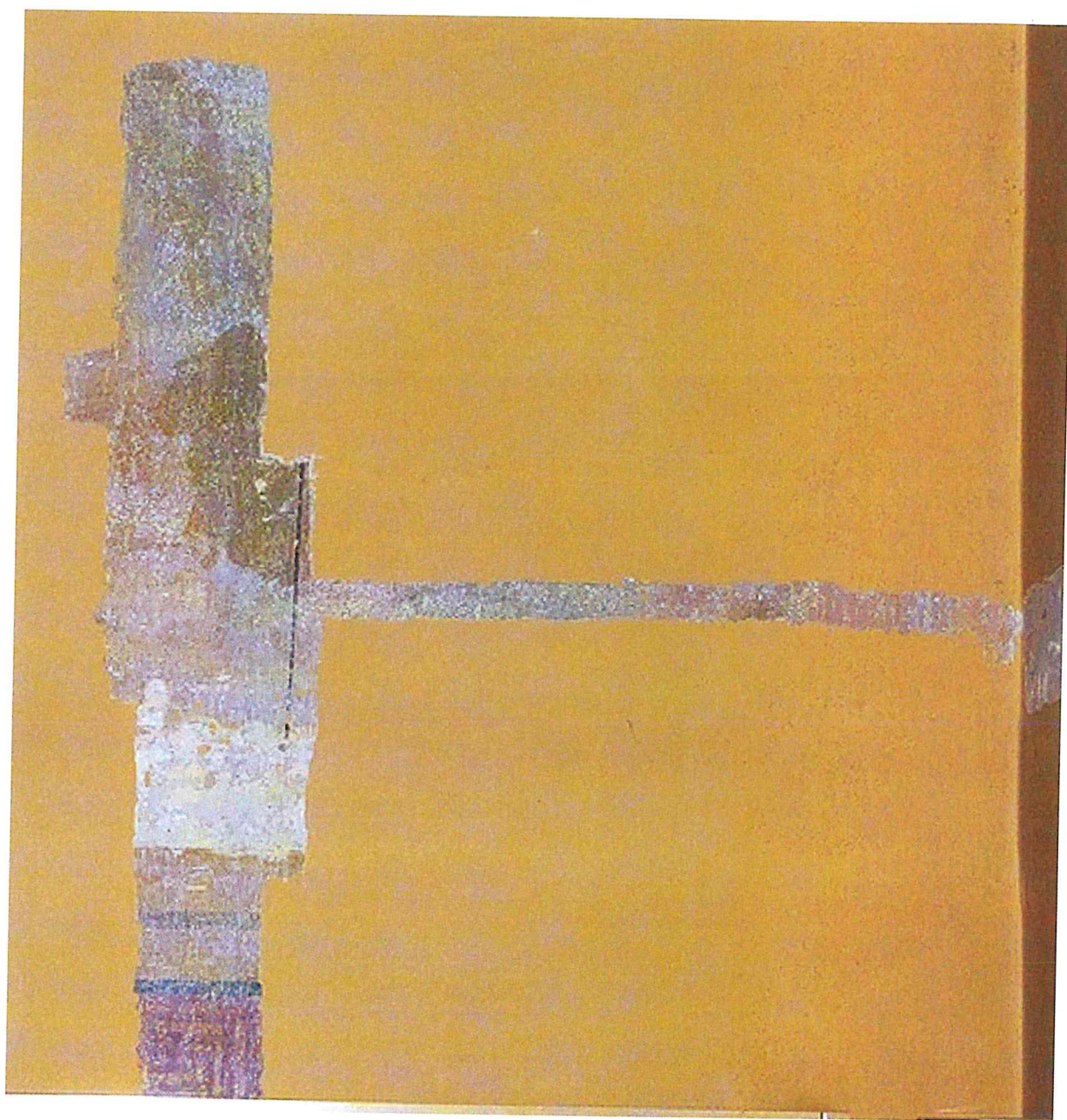

III/39.

Pałac Tyszkiewiczów u zbiegu ul. Garbarskiej, Asnyka i Łobzowskiej

Główna klatka schodowa, ściana północna, część lewa. W odkrywce widoczne elementy pejzażu i ramy (w dolnej części)

Fot. A.Mamoń, listopad 2008

III/40.

Pałac Tyszkiewiczów u zbiegu ul. Garbarskiej, Asnyka i Łobzowskiej
Główna klatka schodowa, ściana południowa, część prawa. W odkrywce widoczne elementy
pejzażu i ramy z meandrem (w dolnej części)
Fot. A.Mamoń, listopad 2008